

POČETAK I TRAJANJE ROKA ZASTARE ZA ODŠTETNE TRAŽBINE OSIGURATELJA PREMA TREĆOJ ODGOVORNOJ OSOBI – MOŽE LI DRUKČIJE?

Dr. sc. GORDAN STANKOVIĆ*
Naslovna izv. prof. dr. sc. ADRIANA V. PADOVAN**

UDK 368.022(497.5)
368.23
347.275
347.131.2:347.426
DOI 10.21857/mjrl3uozj9
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 18. ožujka 2024.
Prihvaćeno za tisak: 15. svibnja 2024.

Subrogacija osiguratelja zauzima važno mjesto u pravu osiguranja. U hrvatskom pravnom sustavu, osiguratelj po isplati štete iz osiguranja na temelju zakona stupa u pravni položaj osiguranika prema štetniku. Ovo je posebno važan institut imovinskog osiguranja na temelju kojega osiguratelj koji je isplatio štetu iz osiguranja može tražiti naknadu te štete od štetnika do iznosa isplaćene osigurnine. Postupovi i materijalnopравни izazovi koji proizlaze iz ovog mehanizma često su izvor kompleksnih pravnih razmatranja, posebno s obzirom na početak i trajanje roka zastare subrogiranih odštetnih zahtjeva. Primjena instituta subrogacije osiguratelja u praksi otvara složena pravna pitanja, osobito kada se o zahtjevu osiguranika za naknadnu štetu iz osiguranja vodi spor protiv osiguratelja, pa se pravomoćna sudska odluka u takvom sporu može očekivati tek godinama nakon osiguranikova podnošenja odštetnog zahtjeva. S druge strane, zakon propisuje da zastara osigurateljeve subrogirane tražbine protiv štetnika počinje kada i osiguranikova tražbina protiv

* Dr. sc. Gordan Stanković, Odvjetničko društvo Vukić, Jelušić, Šulina, Stanković, Jurcan & Jabuka, Nikole Tesle 9/V – VI, 51000 Rijeka, e-adresa: gordan.stankovic@vukic-lawfirm.hr.

** Naslovna izv. prof. dr. sc. Adriana V. Padovan, viša znanstvena suradnica, Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Augusta Šenoae 4, 10000 Zagreb, e-adresa: avpadovan@hazu.hr. U vrijeme pisanja i objave ovog rada autorica se nalazi na Fulbrightovoj stipendiji za gostujuće znanstveno istraživanje na Pravnom fakultetu Sveučilišta Tulane, pri Centru za pomorsko pravo (New Orleans, Louisiana, SAD). Autorica zahvaljuje na financijskoj potpori za istraživanje u sklopu Fulbrightova programa koji sponzorira Državno tajništvo SAD-a. Stavovi izneseni u ovom radu isključivo su stavovi autora i ne predstavljaju službena stajališta Fulbrightova programa, Državnog tajništva SAD-a ili njegovih partnerskih organizacija.

štetnika te završava u isto vrijeme. Stoga ovdje postoji velika vjerojatnost da će za tražbinu prema odgovornoj osobi nastupiti zastara prije nego što se osiguratelj uopće subrogira u tu tražbinu. U ovom se članku analizira institut subrogacije osiguratelja, osobito s gledišta pomorskog osiguranja, a s posebnim osvrtom na pitanje zastare osigurateljeve subrogirane tražbine. Ukazuje se na nekonzistentnost sudskih odluka te se suprotstavljaju argumenti za i protiv očuvanja postojećeg zakonskog uređenja instituta zastare kada je riječ o odštetnim zahtjevima subrogiranih osiguratelja. Rasprava uključuje zanimljive slučajeve iz sudske prakse, kritičku analizu zakonskih propisa, kao i komparativnopravna rješenja. Autori se zalažu za reformu relevantnih zakonskih odredaba, ističući potrebu za novim pravnim mehanizmima unutar postojećeg zakonodavnog okvira. Predlažu konkretne izmjene de lege ferenda radi uspostavljanja veće pravne sigurnosti i bolje zaštite prava osiguratelja na subrogaciju uz očuvanje ravnoteže pravnih interesa uključenih strana.

Ključne riječi: ugovor o osiguranju; pomorsko osiguranje; subrogacija; zastara.

1. UVOD

Subrogacija osiguratelja jedan je od ključnih instituta prava osiguranja. U hrvatskom pravu, slično kao i u mnogim komparativnopravnim sustavima, kada osiguratelj isplati štetu iz osiguranja on na temelju samog zakona stupa u pravni položaj osiguranika u odnosu na treće osobe odgovorne za štetu. Dakle, uz pretpostavku da je riječ o imovinskom osiguranju, tj. osiguranju koje počiva na načelu naknade štete, osiguratelj koji je isplatio odštetu iz osiguranja ima pravo potraživati naknadu te štete od štetnika do visine isplaćene osigurnine jer po samom zakonu na njega prelaze osiguranikova prava prema osobi koja je po bilo kojoj osnovi (ugovornoj ili izvanugovornoj) odgovorna za štetu.

Iako je riječ o široko prihvaćenom i ustaljenom pravnom institutu, subrogacija osiguratelja često rezultira složenim sudskim sporovima te u praksi otvara različita pravna pitanja oko kojih ponekad nema ujednačenog stava sudova i pravne doktrine.

Jedno od tih pitanja jest pitanje početka i trajanja roka zastare za subrogirane odštetne tražbine osiguratelja prema trećoj odgovornoj osobi. Ono se u praksi često pojavljuje u slučajevima kada je osigurateljeva obveza isplate štete iz osiguranja sporna pa osiguranik sudskim putem potražuje tu isplatu od svog osiguratelja. U takvim se slučajevima pravomoćna sudska odluka o postojanju i visini obveze osiguratelja, u pravilu, može očekivati tek nakon višegodišnjeg suđenja, pa ako sud presudi u korist osiguranika tada do subrogacije osiguratelja dolazi tek isplatom osigurnine po pravomoćnoj sudskoj presudi. S druge

strane, zakonom je propisano da zastara osigurateljeve tražbine prema trećoj osobi odgovornoj za štetu počinje teći kada i zastara tražbine osiguranika prema toj osobi te završava u istom roku (ZOO, čl. 234. st. 6. i PZ, čl. 724. st. 4.). Po našim su zakonima zastarni rokovi relativno kratki. Opći zastarni rok za naknadu izvanugovorne štete je tri godine (subjektivni), odnosno pet godina (objektivni), za tražbine iz ugovora je pet godina, a posebnim propisima pomorskog i plovidbenog prava predviđeni su i mnogo kraći zastarni rokovi za različite vrste tražbina. Drugim riječima, u opisanim situacijama postoji velika vjerojatnost da će zastara tražbine osiguranika nastupiti prije same zakonske subrogacije osiguratelja pa osiguratelj više neće moći sudskim putem ostvariti svoje pravo na odštetu od osobe odgovorne za štetu.

Autori na primjerima iz prakse analiziraju moguće materijalnopravne i postupne mehanizme koji bi u sklopu pozitivnogpravnog uređenja i *de lege ferenda* mogli biti korisni za očuvanje prava osiguratelja na subrogaciju. Pritom suprotstavljaju argumente za i protiv očuvanja pravnog položaja subrogiranog osiguratelja, vodeći računa o pravnoj sigurnosti i ravnoteži među svim stranama isprepletenih obveznopravnih odnosa iz ugovora o osiguranju i odgovornosti za ugovornu, odnosno izvanugovornu štetu. Posebna se pozornost posvećuje specifičnim aspektima subrogacije osiguratelja iz ugovora o pomorskom osiguranju.

2. POZITIVNOPRAVNO UREĐENJE

2.1. Zakonska subrogacija osiguratelja

Opće zakonske odredbe o subrogaciji, a osobito o zakonskoj subrogaciji nalazimo u Zakonu o obveznim odnosima (u nastavku: ZOO)¹ (čl. 90. – 95.). Zakonska subrogacija općenito je predmetom čl. 91. ZOO-a koji u tom smislu predstavlja *lex generalis*. Prema tom članku, kada obvezu ispuni osoba koja ima neki pravni interes u tome, samim ispunjenjem obveze na nju prelazi vjerovnikova tražbina sa svim sporednim pravima. U posebnim odredbama ZOO-a propisana je subrogacija osiguratelja kao specifičan slučaj subrogacije. Ona se odnosi na osiguranje imovine i predviđa prijelaz prava prema osobi odgovornoj za štetu s osiguranika na osiguratelja do visine iznosa naknade isplaćene iz osiguranja (ZOO, čl. 963.²). Ovdje je riječ o posebnoj odredbi (*lex specialis*) koja se odnosi

¹ *Narodne novine*, br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022, 155/2023.

² ZOO, čl. 963. st. 1., 2. i 3. glase:

»(1) Isplatom naknade iz osiguranja prelaze na osiguratelja, po samom zakonu, do visine

na imovinska osiguranja, ali ne i na pomorsko osiguranje (arg. ZOO, čl. 923.). Posebnu odredbu o subrogaciji osiguratelja u pomorskom osiguranju nalazimo u Pomorskom zakoniku (u nastavku: PZ)³ (čl. 723. st. 1.), a ona glasi: »Isplatom naknade iz osiguranja sva prava osiguranika prema trećim osobama, nastala u vezi sa štetom za koju je isplaćena naknada, prelaze na osiguratelja, ali najviše do isplaćene svote.« Stavak 3. tog članka propisuje: »Osiguranik je dužan osiguratelju, na njegov zahtjev, dati punu pomoć u ostvarivanju prava prema trećim osobama i izdati mu uredno popunjenu i potpisanu ispravu o ustupanju svojih prava.«

Smisao zakonskih odredaba o subrogaciji osiguratelja proizlazi iz načela naknade štete kao glavnog obilježja imovinskog osiguranja, uključujući pomorsko i druga transportna osiguranja. Svrha je imovinskog osiguranja zaštititi materijalni interes osiguranika. Iz osiguranja se naknađuje imovinska šteta koju je osiguranik pretrpio kao posljedicu osiguranog slučaja. Osiguranik ne može iz imovinskog osiguranja ostvariti dobit, pa ako postoji drugi izvor naknade štete (osoba odgovorna za štetu – štetnik) tada pravo na tu naknadu do visine isplaćene štete iz osiguranja prelazi s osiguranika na osiguratelja. Osiguranik, naime, ne može ostvariti dvostruku naknadu iste štete (tj. od osiguratelja i od štetnika).⁴

isplaćene naknade, sva osiguranikova prava prema osobi koja je po bilo kojoj osnovi odgovorna za štetu.

(2) Ako je krivnjom osiguranika onemogućen ovaj prijelaz prava na osiguratelja, u potpunosti ili djelomično, osiguratelj se oslobađa u odgovarajućoj mjeri svoje obveze prema osiguraniku.

(3) Prijelaz prava s osiguranika na osiguratelja ne može biti na štetu osiguranika, pa ako je naknada koju je osiguranik dobio od osiguratelja iz bilo kog uzroka niža od štete koju je pretrpio, osiguranik ima pravo da mu se iz sredstava odgovorne osobe isplati ostatak naknade prije isplate osigurateljeve tražbine po osnovi prava koja su prešla na njega.«

³ *Narodne novine*, br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 26/2015, 17/2019. Odredbe PZ-a o ugovoru o pomorskom osiguranju primjenjuju se na sva pomorska osiguranja (pomorski kasko, pomorski kargo, odgovornost broдача, odgovornost brođopopravljača i serviseru, osiguranje brođova u gradnji, osiguranje vozarine, prevoznine, troškova, osiguranje interesa založnih vjerovnika na brođu i sl.) te na druga slična osiguranja ako su sklopljena prema policama ili uvjetima uobičajenim za pomorska osiguranja (PZ, čl. 684.), tj. na osiguranje robe u prijevozu u svim granama prijevoza te na osiguranje zrakoplova i odgovornosti zračnog prijevoznika (v. čl. 126. Zakona o obveznim i stvarnopravnim osiguranjima u zračnom prometu, *Narodne novine*, br. 132/1998, 63/2008, 134/2009, 94/2013).

⁴ Matijević, B., *Pravo subrogacije osiguratelja*, *Hrvatski časopis za osiguranje*, br. 1, 2019., str. 12-13, dostupno na <https://hrcak.srce.hr/223360> (pristup 13. svibnja 2024.). Slično je i u komparativnoj doktrini. Primjerice, vidi Merkin, R.; Durmuş, A. N., *Subrogation and Maritime Claims*, NUS Law Working Paper No. 2022/018, NUS Centre for Maritime Law Working Paper 22/06, *National University of Singapore Faculty of Law Legal Studies Working*

Naknada iz osiguranja ne može premašiti osigurljiv interes, tj. osiguranik iz osiguranja može dobiti samo naknadu materijalne štete koju stvarno trpi. Ostvarenje naknade štete od osobe odgovorne za štetu isključuje mogućnost naknade te štete od osiguratelja i obrnuto.⁵

Istodobno, subrogacija osiguratelja u skladu je i s načelom odštetnog prava prema kojemu je osoba koja drugome prouzroči štetu dužna naknaditi tu štetu. Ovo odštetno načelo počiva u samom temelju instituta subrogacije osiguratelja. Prema tome, osiguranje predstavlja izvor naknade štete u posljednjoj instanci, a za naknadu štete primarno uvijek odgovara štetnik, tj. obveza plaćanja naknade štete, u konačnici, mora biti na štetniku.⁶

Do subrogacije dolazi kada osiguratelj isplati štetu iz osiguranja. To je uglavnom ujednačen stav u komparativnopravnim sustavima i u skladu je s načelom pravičnosti u obveznopravnim odnosima.⁷ U hrvatskom pravu, isplatom naknade štete iz osiguranja osiguranik gubi, a osiguratelj stječe aktivnu obveznopravnu i procesnu legitimaciju prema osobi odgovornoj za štetu, u visini isplaćene naknade.⁸

2.2. Obveza osiguranika na očuvanje osigurateljeva prava subrogacije

Obveza je osiguranika sačuvati osigurateljevo pravo subrogacije. Ako osiguranik prekrši tu obvezu, npr., ne sačuva zastarni rok pa osiguratelj izgubi mogućnost namirenja subrogirane tražbine, osiguratelj ima pravo umanjiti naknadu štete iz osiguranja u odgovarajućoj mjeri uz uvjet da je na strani osiguranika

Paper Series, 25. listopada 2022., str. 2, dostupno na <https://ssrn.com/abstract=4257360> ili na <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4257360> (pristup 2. studenog 2023.).

⁵ Stav je Vrhovnog suda Republike Hrvatske (u nastavku: VSRH) da osiguranikova prava po samom zakonu prelaze na osiguratelja isplatom naknade iz osiguranja do visine isplaćene naknade, pa osiguranik ne može zahtijevati istu naknadu od osobe odgovorne za štetu, neovisno o tome što osiguratelj nije od odgovorne osobe zahtijevao naknadu isplaćenog iznosa (VSRH II Rev-16/91, 16. travnja 1991.). Vidi Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, Tectus, Zagreb, 2009., str. 315.

⁶ Slično Merkin, R.; Durmuş, A. N., *Subrogation and Maritime Claims*, *op. cit.*, str. 3.

⁷ Vidi Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, *op. cit.*, str. 313 i dalje, str. 543 i dalje; Merkin, R., Durmuş, A. N., *Subrogation and Maritime Claims*, *ibid.*; Errington, M. *et al.*, *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, RPC Premier Law, Reynolds Porter Chamberlain LLP, London / Bristol / Hong Kong / Singapore, 2022., dostupno na https://www.rpc.co.uk/-/media/rpc/files/perspectives/insurance-and-reinsurance/rpc-subrogated-recoveries_subrogation-brochure.pdf (pristup 2. studenog 2023.); Beurier, J. P. (ur.), *Droits Maritimes*, 3. izdanje, Dalloz, Pariz, 2014., str. 593-594; Velika Britanija: Marine Insurance Act, 1906, čl. 79., Francuska: Code des assurances, čl. L. 172-31; Italija: Codice civile 1942, n. 262, čl. 1916., Portugal: Decreto-Lei n.º 72/2008, čl. 136.

⁸ Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, *op. cit.*, str. 545.

postojao određeni stupanj krivnje za kršenje ove obveze. Važno je napomenuti da po tom pitanju između ZOO-a i PZ-a postoje stanovite razlike. Prema PZ-u, potrebno je da je osiguranik tu obvezu prekršio namjerno ili iz krajnje nepažnje (čl. 719. st. 2. t. 3. i st. 4.). Prema ZOO-u, na strani osiguranika traži se postojanje krivnje što uključuje i običnu nepažnju. Bez obzira na iznesenu razliku, ovdje je očito na djelu materijalnopравни mehanizam koji štiti poziciju osiguratelja. Konkretno, ako je osiguranik prekršio obvezu očuvanja osigurateljeva prava subrogacije, u parnici koju osiguranik vodi protiv osiguratelja, osiguratelj može istaknuti prigovor kršenja te obveze. U tom postupku osiguratelj može ustati i protutužbom protiv osiguranika za naknadu štete zbog osiguranikova kršenja ove obveze.

Ovdje se postavlja pitanje različitih ishoda u situacijama gdje je osiguranik radi očuvanja osigurateljeva prava subrogacije pravodobno pokrenuo parnicu protiv odgovorne osobe, ali je radi ostvarenja svojih prava iz police osiguranja pokrenuo i parnicu protiv osiguratelja. Naime, ako u bilo kojoj od tih dviju parnica bude usvojen tužbeni zahtjev, kakav će to učinak imati na drugu parnicu? Budući da osiguranik ne može dobiti naknadu dva puta, tj. iz dva različita izvora (i od štetnika i od svog osiguratelja), bilo bi logično jednu od dvije parnice prekinuti do pravomoćnog okončanja druge. Ako do prekida ne dođe, onda bi se tužbeni zahtjev trebao odbiti u parnici koja nije pravomoćno okončana. U slučaju da osiguranik najprije uspije s tužbom protiv osiguratelja, to bi automatski značilo da se zastarni rok ne bi sačuvao u korist osiguratelja jer bi osiguraniku u drugoj parnici (onoj protiv odgovorne osobe) tužbeni zahtjev morao biti odbijen, pa podnošenje tužbe u toj parnici ne bi imalo učinak prekida zastare (ZOO, čl. 242.).

2.3. Zastara osigurateljeve subrogirane tražbine

Općenito, zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze, a ona nastupa kada protekne zakonom određeno vrijeme u kojem je vjerovnik mogao zahtijevati ispunjenje obveze (ZOO, čl. 214.).

Opći zastarni rok za tražbine za naknadu štete iznosi tri godine od dana kada je oštećenik doznao za štetu i za osobu koja je uzrokovala štetu, ali najviše pet godina od nastanka štete (ZOO, čl. 230.). U pomorskopравnim i transportnopравnim odnosima odgovornosti za štetu često su propisani i mnogo kraći posebni zastarni rokovi. Tako, npr., tražbine na temelju odgovornosti za sudar brodova, tražbine putnika u pomorskom prijevozu i tražbina za nagradu

za spašavanje zastarijevaju za dvije godine.⁹ Tražbine protiv prijevoznika za štetu na robi u pomorskom prijevozu zastarijevaju za jednu godinu.¹⁰

Općenito, zastara subrogiranog odštetnog zahtjeva osiguratelja protiv odgovorne osobe uređena je općim odredbama ZOO-a koje se primjenjuju na sve vrste osiguranja. Članak 234. ZOO-a, kao opća odredba o rokovima zastare kod ugovora o osiguranju, u st. 6. propisuje: »Zastara tražbine koja pripada osiguratelju prema trećoj osobi odgovornoj za nastupanje osiguranog slučaja počinje teći kad i zastara tražbine osiguranika prema toj osobi i navršava se u istom roku.«

Općenito vrijedi da se zastara prekida podnošenjem tužbe i svakom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja tražbine (ZOO, čl. 241.).

Prema čl. 242. ZOO-a, smatra se da prekid zastare nije nastupio ako vjerovnik odustane od tužbe ili radnje koju je poduzeo. Također se smatra kako nije bilo prekida ako vjerovnikova tužba ili zahtjev bude odbačen ili odbijen, ili ako određena mjera osiguranja bude stavljena izvan snage (ZOO, čl. 242.).

U skladu s čl. 245. st. 1. ZOO-a, zastara nakon prekida počinje teći iznova, a vrijeme koje je proteklo prije prekida ne računa se u zastarni rok. Ako je do prekida zastare došlo zbog podnošenja tužbe, tada zastara počinje teći iznova od dana kada je spor okončan ili završen na neki drugi način (ZOO, čl. 245. st. 3.). Zastara koja nakon prekida počinje iznova teći navršava se kada protekne onoliko vremena koliko je zakonom određeno za zastaru koja je prekinuta (ZOO, čl. 245. st. 6.).

PZ predviđa i posebnu odredbu o zastari osigurateljeve subrogirane tražbine (čl. 724. st. 4.) koja je ustvari istovjetna citiranoj odredbi čl. 234. st. 6. ZOO-a te glasi: »Zastara potraživanja koje pripada osiguratelju prema trećoj osobi odgovornoj za nastupanje osiguranog slučaja počinje teći kad i zastara potraživanja osiguranika prema toj osobi i navršava se u istom roku.«

Čini se da nema dvojbe o tome kako tumačiti zakonske odredbe o zastari osigurateljeve subrogirane tražbine. Izričito je propisano kako zastarni rok za osiguratelja počinje teći upravo kada i zastara osiguranikove tražbine te se navršava u istom roku. Stoga bi bilo netočno i bez uporišta u zakonu tumačiti kako zastarni rok za tražbinu subrogiranog osiguratelja počinje teći tek po subrogaciji, tj. po isplati štete iz police osiguranja. Ipak, u praksi hrvatskih sudova postoje i takve sudske odluke.¹¹ U komparativnom prikazu ukazuje se i na sličan ishod

⁹ Vidi PZ, čl. 757. i 788.

¹⁰ Vidi PZ, čl. 673.

¹¹ Vidi poglavlje 3. *infra*.

jedne odluke portugalskog Vrhovnog suda pravde¹² te na slično rješenje kojem se priklonio Vrhovni sud u Kini.¹³

Smisao odredaba o zastari počiva u pravnoj sigurnosti za dužnika, a vjerovniku nalaže agilnost u ostvarivanju svojih prava (*vigilantibus iura*). Drugim riječima, ako vjerovnik pravodobno ne poduzima potrebne pravne radnje radi zaštite svojih prava, može izgubiti mogućnost da ta prava poslije ostvari sudskim putem. To znači da vjerovnik ne smije biti pasivan kada je u pitanju njegovo pravo na naplatu tražbine. Pravni je sustav uređen tako da štiti one koji su budni i aktivni u ostvarivanju svojih prava.

3. PRIMJERI IZ SUDSKE PRAKSE

3.1. Subrogirani zahtjev pomorskog osiguratelja protiv osobe odgovorne za štetu

U predmetu koji je u prvom stupnju rješavao Trgovački sud u Splitu, a zatim u žalbenom postupku Visoki trgovački sud RH, radilo se o osiguranju broda na remontu prema uvjetima osiguranja brodograđevnih rizika.¹⁴ Kao osiguranik na polici osiguranja bio je naveden vlasnik broda. Šteta je nastala kao posljedica prodora vode i naplavljivanja tijekom nevremena dok se brod nalazio na morskom vezu u brodogradilištu radi obavljanja radova preinake. Vlasnik broda kao osiguranik prijavio je štetu svom osiguratelju koji je odštetni zahtjev osiguranika otklonio poričući njegov temelj i visinu. Stoga vlasnik broda ustaje tužbom protiv osiguratelja radi isplate po polici osiguranja. Po toj se tužbi postupak odvija sporo i u vrijeme pred nastupanje zastare prema osobama odgovornim za štetu tek je u inicijalnoj fazi.

U međuvremenu, kako bi pokušao izbjeći rizik da njegov odštetni zahtjev prema osobama odgovornima za štetu padne u zastaru, osiguratelj ustaje tužbom protiv tih štetnika (brodogradilišta i tehničkog menadžmenta broda) tvrdeći da je šteta nastala zbog propusta brodogradilišta da valjano pripremi brod za nevrijeme koje je bilo prognozirano i zbog propusta tehničkog menadžera koji je propustio osigurati minimalan broj članova posade na brodu tijekom obavljanja radova. Naime, do prodora vode u brod i naplavljivanja broda došlo je kroz nezatvoreni oplatni ventil na cjevovodu otpadnih voda i kroz otvorena brodska okna na boku broda tijekom nevremena, u potpunosti odsutnosti članova posade.

¹² Vidi poglavlje 5.3. *infra*.

¹³ Vidi poglavlje 5.4. *infra*.

¹⁴ TS Split 3 P-69/2018-20, 27. ožujka 2019.; VTS 35 Pž-3723/2019-2, 15. prosinca 2021.

U tom je postupku osiguratelj podnio tužbu dan prije proteka trogodišnjeg zastarnog roka (arg. ZOO, čl. 230. st. 3. u vezi s čl. 228. i PZ, čl. 724. st. 4.), znajući da u trenutku podnošenja tužbe još nije subrogacijom stekao odštetnu tražbinu. Osiguratelj to tako i objašnjava u tužbi, ističući da se tužba podnosi isključivo kako bi se izbjegla zastara odštetnog zahtjeva te predlaže sudu da prekine parnični postupak do pravomoćnog okončanja parnice između osiguranika i osiguratelja, uz argument da je postojanje obveze osiguratelja kao tužitelja po polici osiguranja bitno prethodno pitanje za ocjenu osnovanosti predmetnog subrogiranog odštetnog zahtjeva osiguratelja protiv štetnika. Jasno je da je osiguratelj tako pokušao prekinuti zastaru u odnosu na odgovorne osobe.

Sudovi su pravomoćno odbili tužbeni zahtjev osiguratelja zbog nedostatka aktivne legitimacije, smatrajući kako do subrogacije nije došlo jer nije bilo isplate po polici osiguranja, uz dodatno obrazloženje da »...zakon ne priznaje tužbe koje se podnose samo radi izbjegavanja eventualnih, mogućih, budućih procesnih posljedica, tj. 'opreza radi'...«. ¹⁵

Pri tome sudovi nisu usvojili prijedlog osiguratelja za prekid postupka do pravomoćnog okončanja parnice između osiguranika i osiguratelja, ali nisu obrazložili tu svoju odluku. ¹⁶

3.2. Subrogirani zahtjev osiguratelja automobilskog kaska protiv štetnika i osiguratelja odgovornosti štetnika

U predmetima povodom subrogiranih odštetnih zahtjeva osiguratelja kaska motornih vozila protiv štetnika i njihovih osiguratelja odgovornosti uglavnom je ustaljen stav Vrhovnog suda Republike Hrvatske kako zastara osigurateljeve tražbine prema trećoj osobi odgovornoj za nastupanje osiguranog slučaja počinje teći kada i zastara tražbine osiguranika prema toj osobi te se navršava u istom roku. Sud tumači kako kod subrogacije osiguratelj »u cijelosti stupa u pravni položaj oštećenika, te potraživanje naknade štete zastarijeva u istim rokovima kao i prema samom oštećeniku«. Pritom Vrhovni sud potvrđuje odluke nižestupajnskih sudova koji su primijenili zastarni rok od tri godine od kada je oštećenik doznao za štetu i za osobu koja je počinila tu štetu. ¹⁷

¹⁵ VTS 35 Pž-3723/2019-2, 15. prosinca 2021.

¹⁶ Prvostupajnski je sud samo lakonski ustvrdio kako u konkretnom slučaju nisu ispunjene pretpostavke iz čl. 213. ZPP-a.

¹⁷ VSRH Rev 1275/11-2, 19. lipnja 2008.; VSRH Rev 1250/10-2, 3. studenog 2010.; VSRH Rev 1544/11-2, 31. ožujka 2015.

Zanimljivo je istaknuti odluku Vrhovnog suda pod poslovnim brojem Rev 1544/11-2 od 31. ožujka 2015. godine. U ovom je predmetu dopuštena revizija protiv drugostupanjske presude jer je odluka o sporu ovisila o rješenju materijalnopravnog pitanja važnog za osiguranje jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana, a pitanje je oblikovano kako slijedi: »Da li je za tužiteljevo potraživanje naknade štete koju je kao osiguratelj naknadio svom kasko osiguraniku po pitanju zastare mjerodavno odlučiti na temelju trogodišnjeg zastarnog roka...?«¹⁸

U ovom su predmetu nižestupanjski sudovi pogrešno primijenili odredbe ZOO-a o regresnom zahtjevu (ZOO, čl. 1109.) protiv solidarno odgovorne osobe i primijenili opći petogodišnji zastarni rok iz čl. 225. ZOO-a na slučaj subrogiranog zahtjeva kasko osiguratelja protiv osiguratelja odgovornosti štetnika (ZOO, čl. 963.).

Nedvojbeno je pravno shvaćanje Vrhovnog suda u ovim predmetima kako subrogirano potraživanje naknade štete koju je osiguratelj na temelju police osiguranja kasko motornog vozila isplatio svojem osiguraniku (oštećeniku) zastarijeva za tri godine od dana kada je oštećenik doznao za štetu i za osobu koja je učinila štetu prema čl. 230. ZOO-a, tj. taj rok počinje teći kada i zastarijevanje potraživanja osiguranika prema trećoj odgovornoj osobi i navršava se u istom roku (ZOO, čl. 234. st. 6.).¹⁹

Slično je Vrhovni sud zaključio i u predmetu pod poslovnim brojem Rev 2161/11-2 od 13. listopada 2015. godine. U ovom predmetu sud zastupa stav da na subrogirani zahtjev osiguratelja kasko motornog vozila protiv osiguratelja automobilske odgovornosti štetnika (ZOO, čl. 963. st. 1.) treba primijeniti trogodišnji zastarni rok za naknadu izvanugovorne štete (ZOO, čl. 230.) koji počinje i navršava se u istom roku kao i za oštećenika, tj. osiguranika (ZOO, čl. 234. st. 6.). Međutim, obrazloženje ove sudske odluke proturječno je jer je Vrhovni sud ovdje potvrdio odluke nižestupanjskih sudova koji su uvažili prigovor zastare i odbili odštetni zahtjev osiguratelja, ali su pritom početak tijeka zastare vezali uz dan kada je osiguratelj isplatio naknadu iz osiguranja. U konačnici, u konkretnom slučaju ne bi bilo sadržajne razlike, neovisno o početku računanja zastare jer je od dana isplate osigurnine do tužbe ionako proteklo više od tri godine.

¹⁸ Riječ je o zastarnom roku iz čl. 230. st. 1. ZOO-a.

¹⁹ VSRH Rev 1544/11-2, 31. ožujka 2015. Vidi također VSRH Gzz-98/02, 12. veljače 2003. i VSRH Rev-76/81, 26. svibnja 1982.

3.3. Regresni zahtjev osiguratelja odgovornosti (AO) protiv drugog odgovornog osiguratelja odgovornosti (AO) kada su u slučaju prometne nesreće vlasnici motornih vozila solidarno odgovorni za štetu trećim osobama

U predmetu pod poslovnim brojem Rev 670/12-2 od 20. siječnja 2016. godine, Vrhovni sud ocijenio je kako je riječ o regresnom potraživanju društva za osiguranje protiv drugog društva za osiguranje za štetu koju je tužitelj isplatio oštećenoj putnici kao solidarni dužnik (s tuženim osigurateljem) na temelju zakonske odredbe ZOO-a koja propisuje da za štetu koju pretrpe treće osobe, vlasnici motornih vozila solidarno odgovaraju.²⁰ Pritom je sud ocijenio da se o nastupanju zastare odlučuje primjenom odredbe ZOO-a koja propisuje da potraživanja zastarijevaju za pet godina ako zakonom nije određen neki drugi zastarni rok.²¹ Sud je također utvrdio da taj zastarni rok počinje teći prvog dana nakon dana kada je solidarno odgovorni osiguratelj isplatio naknadu štete trećoj osobi.

Ova je odluka zanimljiva za našu analizu s obzirom na to da preinačuje drugostupajnsku presudu kojom je odbijen tužbeni zahtjev kao neosnovan jer je žalbeni sud po mišljenju Vrhovnog suda pogrešno primijenio zastarni rok od tri godine²² i zakonsku odredbu o zastari subrogirane osigurateljeve tražbine prema kojoj zastarijevanje potraživanja osiguratelja prema osobi odgovornoj za štetni događaj počinje teći kada počinje i zastarijevanje potraživanja osiguranika prema toj osobi i završava u istom roku.²³

U konkretnom je slučaju Vrhovni sud utvrdio kako tužitelj (osiguratelj automobilske odgovornosti) nije isplatio štetu svom osiguraniku, nego oštećenoj putnici u automobilu kao trećoj osobi.²⁴ Osiguratelj je po mišljenju Vrhovnog suda isplatio naknadu štete kao solidarni dužnik na temelju zakona, a ne na temelju ugovora sklopljenog s oštećenom stranom pa ima pravo regresa od drugog osiguratelja automobilske odgovornosti.²⁵

Slijedom navedenog, Vrhovni sud zaključio je da zastarijevanje potraživanja tužitelja prema osiguratelju osobe koja je odgovorna za štetni događaj zastarijeva u općem zastarnom roku od pet godina jer za naknadu štete koju osiguratelj isplati trećoj osobi oštećenoj u štetnom događaju nije propisan neki drugi zastarni rok. Stoga, prema mišljenju Vrhovnog suda, nema mjesta primjeni

²⁰ Vidi čl. 1069. i 1072. ZOO-a.

²¹ Vidi opći zastarni rok iz čl. 225. ZOO-a.

²² Vidi čl. 230. st. 1. ZOO-a.

²³ Vidi čl. 234. st. 6. ZOO-a.

²⁴ Vidi čl. 1069. st. 4. ZOO-a.

²⁵ Vidi čl. 1109. ZOO-a.

zakonske odredbe o zastari subrogirane tražbine osiguratelja protiv osiguratelja odgovornosti štetnika.²⁶

Slobodni smo primijetiti kako u ovom predmetu postoji prostor i za drukčije tumačenje relevantnog materijalnog prava. Naime, sud tretira tužbeni zahtjev jednog osiguratelja automobilske odgovornosti protiv drugog osiguratelja automobilske odgovornosti kao regresni zahtjev među solidarno odgovornim dužnicima pozivajući se na odredbu ZOO-a o solidarnoj odgovornosti vlasnika dvaju (ili više) motornih vozila prema trećim osobama za štetu prouzročenu pogonom tih vozila (današnji čl. 1069. st. 3. ZOO-a). Po našem mišljenju, u ovom predmetu za pravni odnos među osigurateljima automobilske odgovornosti nije odlučna isključivo citirana odredba ZOO-a. Ovdje nije riječ o regresnom potraživanju među solidarno odgovornim vlasnicima motornih vozila, nego o potraživanju jednog osiguratelja automobilske odgovornosti (osiguratelj A) protiv drugog osiguratelja automobilske odgovornosti (osiguratelj B) za naknadu dijela štete koju je trećoj oštećenoj osobi isplatio osiguratelj A, a za koju je solidarno odgovoran osiguranik osiguratelja B (vlasnik vozila B). Po našem mišljenju, stoga, ovdje nije riječ o regresnom, nego o subrogiranom zahtjevu osiguratelja A jer se radi o izvedenom pravu osiguratelja A protiv vlasnika vozila B kao štetnika koji je zajedno s osiguranikom A sudjelovao u prouzročenju štete. Subrogirana tražbina osiguratelja A koja se izvodi iz zakonskog regresnog prava njegova osiguranika A u odnosu na solidarno odgovornog štetnika – vlasnika vozila B (današnji čl. 1069. st. 3. ZOO-a), nastala je trenutkom isplate štete trećoj oštećenoj osobi na temelju ugovora o osiguranju automobilske odgovornosti i zakonskih odredaba o obveznom osiguranju automobilske odgovornosti koje predviđaju mogućnost izravne tužbe protiv osiguratelja i izravne isplate osigurnine trećoj oštećenoj osobi.²⁷ Čini se da je Vrhovni sud jednostavno precrtao pravni položaj osiguranika A i B, kao solidarno odgovornih vlasnika motornih vozila kojima je prouzročena šteta, na njihove osiguratelje A i B. Po našem viđenju ovdje se radi o subrogiranoj tražbini osiguratelja A i njegovoj izravnoj tužbi protiv osiguratelja B čiji je osiguranik B odgovoran za dio štete koju je osiguratelj A isplatio izravno oštećenoj osobi. Ipak, doktrina i praksa Vrhovnog suda priklanja se tumačenju prema kojemu se

²⁶ VSRH Rev 670/12-2, 20. siječnja 2016.

²⁷ U ovom se predmetu štetni događaj (prometna nesreća) dogodio 25. travnja 2001. godine, pa je po našem mišljenju u konkretnom slučaju trebalo primijeniti odredbe tada važećeg Zakona o osiguranju (*Narodne novine*, br. 46/1997, 116/1999, 11/2002), tj. čl. 87. o pravu treće oštećene osobe na izravnu tužbu i o subrogacijskom pravu osiguratelja koji je isplatio štetu za koju nije bio u obvezi. Danas odgovarajuće zakonske odredbe nalazimo u čl. 11. i čl. 14. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu (*Narodne novine*, br. 151/2005, 36/2009, 75/2009, 76/2013, 152/2014, 155/2023).

osiguratelji odgovornosti solidarno odgovornih vlasnika vozila nalaze u pravnom položaju koji sadržajno odgovara općoj odredbi prava regresa isplatitelja (ZOO, čl. 1109.), iako u sudskoj praksi ovo tumačenje nije sasvim ujednačeno.²⁸

Za potrebe ovog rada važno je istaknuti da se instituti regresa i subrogacije osiguratelja bitno razlikuju, iako ih se terminološki u praksi osiguranja često miješa ili poistovjećuje.²⁹ Ipak, među njima postoji i određena sličnost, što znači da u oba slučaja osigurateljeva tražbina nastaje u trenutku isplate štete za koju postoji odgovornost neke druge osobe. Kako za regresne tražbine osiguratelja nema posebnih zakonskih odredbi o zastari, primjenjuje se opći zastarni rok od pet godina koji se računa od dana isplate štete iz osiguranja. Za razliku od toga, na temelju posebnih odredaba ZOO-a i PZ-a, zastara subrogirane osigurateljeve tražbine ne računa se od dana isplate štete iz osiguranja, nego od dana kada počinje zastarijevanje potraživanja osiguranika prema osobi odgovornoj za nastanak štetnog događaja i završava u istom roku jer je riječ o osigurateljevoj tražbini koja je izvedena iz osiguranikova prava na naknadu štete od štetnika.

4. POSTOJI LI RJEŠENJE *DE LEGE LATA*?

Razmotrimo najprije postoje li prema današnjem stanju zakonodavstva kakva rješenja za uvodno opisanu situaciju. Od tri potencijalna rješenja koja se iznose u nastavku, dva su postupovne, a jedno je materijalnopravne naravi.

4.1. Prvo postupovno rješenje – osiguranik tuži štetnika, a osiguratelj naknadno stupa na njegovo mjesto

U čl. 719. st. 2. t. 3. PZ propisuje da je u slučaju nastupa osiguranog rizika osiguranik dužan osigurati pravo na naknadu štete od odgovorne osobe. Kako bi ispunio ovu svoju obvezu, osiguranik je dužan podnijeti tužbu protiv štetnika prije isteka zastarnog roka jer će inače snositi negativne posljedice. Naime, u čl.

²⁸ Vidi Matijević, B., Subrogacija i regres u osiguranju, *IUS-INFO*, 17. studenog 2015., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/subrogacija-i-regres-u-osiguranju>, (pristup 6. svibnja 2024.); Jakovina, D., Regresni zahtjevi s osvrtom na zastaru, *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse: građansko, trgovačko, radno i procesno pravo u praksi*, *Godišnjak 18*, Organizator, Zagreb, 2011., str. 110.

²⁹ Za opširniju raspravu o razlikovanju instituta regresa i subrogacije u osiguranju i opsežan pregled hrvatske sudske prakse, na ovu temu vidi Matijević, B., Subrogacija i regres u osiguranju, *op. cit.* Vidi također Nižić-Peroš, J., Personalna subrogacija u odnosu prema pravu regresa osiguratelja i ustupanju tražbine – cesiji, *Oeconomica Jadertina*, god. 11 (2021.), br. 1, str. 79-90.

719. st. 4. PZ predviđa: »Ako osiguranik za trajanja osiguranja namjerno ili iz krajnje nepažnje onemogućiti ostvarenje prava na naknadu štete od osobe odgovorne za štetu, osiguratelj može od naknade iz osiguranja odbiti svotu u visini štete koju je zbog toga pretrpio.«

Što će se dalje dogoditi ako osiguranik savjesno postupi i uloži tužbu protiv odgovorne osobe, a u parnici između osiguranika i osiguratelja bude presuđeno da je osiguratelj dužan isplatiti osiguraniku naknadu po polici? Može li osiguratelj stupiti u pravnu poziciju osiguranika kao tužitelja u već započetoj parnici protiv odgovorne osobe? O tom pitanju treba konzultirati Zakon o parničnom postupku (u nastavku: ZPP)³⁰ koji u čl. 192. st. 3. i 4. propisuje:

»3. Nakon što se tuženik upustio u raspravljanje o glavnoj stvari, umjesto tužitelja može u parnicu stupiti novi tužitelj samo ako tuženik na to pristane.

4. Osoba koja stupa u parnicu umjesto stranke mora primiti parnicu u onom stanju u kakvu se ona nalazi u trenutku kad u nju stupa.«

Kako proizlazi iz netom citirane odredbe, za stupanje druge osobe na mjesto tužitelja postoji jedan uvjet i jedno ograničenje.

Uvjet je pristanak tuženika na subjektivnu preinaku tužbe. Pritom je riječ o apsolutnom uvjetu, u smislu da sud ne može odlučiti drukčije, čak ni ako bi to smatrao svrhovitim. Mala je vjerojatnost da će štetnik kao tuženik dati pristanak za stupanje osiguratelja u parnicu. Štoviše, on će se ovom svojom mogućnošću veta koristiti kao obranom u parničnom postupku, tj. on najvjerojatnije neće dati pristanak za stupanje osiguratelja u parnicu. Istodobno, tužba osiguranika kao originalnog tužitelja morat će se odbiti jer je tražbina koja je predmetom parnice osiguraniku namirena iz osiguranja.

Naposljetku, čak i kada bi stupanje osiguratelja na mjesto tužitelja u postojećoj parnici naišlo na pristanak tuženika, postoji ograničenje koje se sastoji u tome što osiguratelj tada mora primiti parnicu u onom stanju u kojemu se ona nalazi u trenutku njegova stupanja u nju. To može uslijediti u kasnoj fazi postupka kada osiguratelj više ne može utjecati na dokazni postupak ili neke druge bitne elemente postupka. Međutim, osiguratelj bi eventualne negativne posljedice ovog ograničenja mogao donekle prevladati koristeći se svojim pravom da se u istu parnicu u ranijoj fazi uključi kao umješac (ZPP, čl. 206. *et seq.*). Takva bi intervencija u parnicu za osiguratelja, kao osobu s pravnim interesom u sporu,

³⁰ *Službeni list SFRJ*, br. 4/1977, 36/1977, 6/1980, 36/1980, 43/1982, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991; *Narodne novine*, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 02/2007, 84/2008, 96/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023.

bila moguća i prije isplate osigurnine, tj. prije same subrogacije, u bilo kojoj fazi postupka i neovisno o pristanku parničnih stranaka.

Slična je situacija i u slučaju kada bi se osiguratelj koji želi ostvariti svoju subrogiranu tražbinu i njegov osiguranik kao oštećenik našli u položaju tužitelja suparničara (ZPP, čl. 196.). Tada ZPP predviđa kako do zaključenja prethodnog postupka može uz tužitelja (npr. oštećenika) pristupiti novi tužitelj (npr. oštećenikov osiguratelj), ali nakon što se tuženik upustio u raspravljanje o glavnoj stvari bez njegova pristanka ne može uz tužitelja pristupiti novi tužitelj (ZPP, čl. 196. st. 3.). Ova zakonska odredba, također, propisuje kako osoba koja pristupa tužbi mora primiti parnicu u onom stanju u kojem se ona nalazi kada ona stupa u nju (ZPP, čl. 196. st. 4.).

Ovdje treba napomenuti da su citirane odredbe st. 3. čl. 192. i st. 3. čl. 196. ZPP-a koje subjektivnu preinaku tužbe na strani tužitelja nakon tuženikova upuštanja u raspravljanje o glavnoj stvari uvjetuju pristankom tuženika uvedene novelom Zakona o parničnom postupku iz 2003. godine.³¹ Čizmić smatra kako su obje izmjene inspirirane stavom da se tužba može subjektivno preinačiti nakon što se tuženik upustio u raspravljanje o glavnoj stvari samo uz njegovu suglasnost,³² što je, kako navodi, u skladu s općim pravilom da je za promjenu subjektivnog i objektivnog identiteta, nakon upuštanja tuženika u raspravljanje o glavnoj stvari, nužno potreban njegov pristanak.³³ Pojašnjava kako je citiranim odredbama zakonodavac želio prevladati do tada u praksi dvojbeno pitanje je li za tzv. sukcesivnu aktivnu subjektivnu kumulaciju potreban pristanak tuženika.³⁴

4.2. Drugo postupovno rješenje – osiguratelj tuži štetnika i prekida se postupak

Ako bismo usvojili argument da osiguratelj ima pravni interes tužiti osobu odgovornu za štetu i prije isplate osigurnine, a radi očuvanja prava na ostvarenje subrogirane tražbine u slučaju da sud u parnici koju oštećeni osiguranik vodi protiv osiguratelja bude uspješan, onda bi u parnici po osigurateljevoj tužbi protiv odgovorne osobe imalo smisla tražiti prekid postupka do pravomoćnog okončanja parnice između osiguranika i osiguratelja. To je zato što pitanje postojanja ili

³¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 117/2003.

³² Čizmić, J., Preinaka tužbe, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, god. 28 (2007.), br. 1, str. 29.

³³ *Ibid.*, str. 29, 30.

³⁴ *Ibid.*

nepostojanja obveze osiguratelja na isplatu po polici predstavlja bitno prethodno pitanje za utvrđivanje prava osiguratelja na naknadu prema štetniku. Dakle, prekid postupka mogao bi se tražiti na temelju čl. 213. ZPP-a koji u t. 1. propisuje kako će sud odrediti prekid postupka ako je odlučio da sam ne rješava o prethodnom pitanju.

Prethodno pitanje definirano je u čl. 12. ZPP-a. Prema toj odredbi, prethodno pitanje jest pitanje o postojanju nekog prava ili pravnog odnosa o kojemu sud još nije donio odluku, a o čijem prethodnom rješenju ovisi konačna odluka suda u parnici.

Kako proizlazi iz čl. 213. t. 1. ZPP-a, određivanje prekida postupka ovisi o diskrecijskoj odluci suda, pa osiguratelji ne mogu pouzdano računati na to. U poglavlju 3.1. opisano je kako se sudovi postavljaju u vezi s ovakvim pokušajem rješavanja problema.

4.3. Materijalnopravno rješenje – osiguranik ustupa svoju tražbinu osiguratelju

Kako je već navedeno, čl. 723. st. 1. PZ-a predviđa kako »isplatom naknade iz osiguranja sva prava osiguranika prema trećim osobama, nastala u vezi sa štetom za koju je isplaćena naknada, prelaze na osiguratelja, ali najviše do isplaćene svote«. Stavak 3. toga članka propisuje kako je osiguranik »dužan osiguratelju, na njegov zahtjev, dati punu pomoć u ostvarivanju prava prema trećim osobama i izdati mu uredno popunjenu i potpisanu ispravu o ustupanju svojih prava«.

U smislu prethodno navedenog, osiguratelj može zahtijevati od osiguranika da mu prije isteka zastarnog roka ustupi (cedira) tražbinu za naknadu štete prema štetniku, pozivajući se na čl. 723. st. 3. PZ-a. Međutim, ta je odredba (barem sistemski promatrano) vezana uz subrogaciju. Naime, ona se nalazi u tom članku koji uređuje subrogaciju pa ju je logično tumačiti tako da obveza koja proizlazi iz nje vrijedi tek u kontekstu isplate osigurnine i subrogacije.

Čak i logički promatrajući, teško je očekivati da će osiguranik cedirati svoju tražbinu protiv štetnika u korist osiguratelja prije nego što mu osiguratelj isplati osigurninu. Naime, ako je cedira, on prestaje biti vjerovnikom te tražbine, a tada bi njegova situacija postala nezavidna, pogotovo ako bi tužba bila odbijena u sporu po njegovoj tužbi protiv osiguratelja. Time bi bila stvorena financijska neravnoteža u korist osiguratelja, a na štetu osiguranika.

Stoga bi ovakva cesija nužno trebala biti popraćena daljnjim sporazumom između osiguratelja i osiguranika, prema kojemu će (ako osiguranikova tužba prema osiguratelju bude odbijena, a osigurateljeva tužba prema štetniku usvojena) osiguratelj isplatiti osiguraniku ono što uspije sudski naplatiti od štetnika na temelju cedirane tražbine.

Ovakav aranžman očito iziskuje dosta koordinacije i dobre volje između osiguranika i osiguratelja, a to vjerojatno neće biti moguće u okolnostima gdje je osiguratelj odbio osiguranikov zahtjev za isplatu po polici, što je dovelo do sudskog spora.

4.4. Zaključak – rješenja *de lege lata*

Stoga se može zaključiti kako postojeći pozitivnopravni mehanizmi koji bi se možda mogli upotrijebiti za rješavanje opisanog problema ne nude pouzdana rješenja jer ovise o okolnostima nad kojima osiguratelj nema kontrole (ponašanje štetnika, diskrecijske ovlasti suda, (ne)susretljivost osiguranika i sl.).

5. KOMPARATIVNOPRAVNA RJEŠENJA

5.1. Common law

Od najranije faze razvoja osiguranja, sudovi zemalja pravne tradicije *common law* priznaju načelo da je osiguranje krajnja instanca za obeštećenje, pa ako postoji alternativni izvor obeštećenja, rizik prvenstveno leži na tom izvoru.³⁵ Merkin pojašnjava kako su u realizaciji toga načela moguća tri scenarija. Prema prvom scenariju osiguranik ostvaruje naknadu štete od štetnika prije nego što potražuje osigurninu, i tada više nema pravo tražiti naknadu iste štete od osiguratelja. Prema drugom scenariju osiguranik ostvaruje naknadu štete iz osiguranja i ne potražuje naknadu od štetnika, te osiguratelj na temelju subrogacije može ostvarivati osiguranikovo pravo naknade štete protiv štetnika pa rizik naknade štete ostaje na štetniku koji je za nju primarno odgovoran. Prema trećem scenariju, ako osiguranik primi naknadu iz osiguranja, a zatim mu i štetnik naknadi istu štetu, osiguratelj ima pravo tražiti od osiguranika povrat osigurnine plaćene na ime štete čiju je naknadu osiguranik ostvario od štetnika jer je riječ o stjecanju bez osnove.³⁶ Ističe se kako je opća svrha subrogacije osiguratelja da financijske

³⁵ Merkin, R., *Marine Insurance – A Legal History, Vol. 1*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK / Northampton MA, USA, 2021., str. 139-141.

³⁶ *Ibid.*

posljedice štete, u konačnici, terete štetnika kao osobu koja je primarno odgovorna za štetu.³⁷

U sustavima pravne tradicije *common law*, osiguratelj mora isplatiti naknadu iz osiguranja kako bi stekao pravo subrogacije, a na temelju subrogacije ne može potraživati više od onoga što je isplatio kao naknadu štete iz osiguranja.³⁸

Subrogacija je obično propisana zakonskim odredbama koje predviđaju da osiguratelj isplatom naknade iz osiguranja stupa u pravni položaj osiguranika prema trećim osobama do visine isplaćene naknade.³⁹

Na odštetni se zahtjev prema osobi odgovornoj za štetu uvijek primjenjuje jedinstveni zastarni rok koji vrijedi za osnovni pravni odnos između osiguranika (oštećenika) i štetnika. Dakle, isti zastarni rok vrijedi i za osiguranika i za subrogiranog osiguratelja te počinje i završava u isto vrijeme.⁴⁰ Slično pravno rješenje nalazimo u pravnim sustavima Engleske i Walesa, SAD-a, Kanade, Australije, Novog Zelanda, Hong Konga, Indije, Singapura i u drugim zemljama pravne tradicije *common law*.⁴¹

Po engleskom pravu, subrogacija osiguratelja ne znači i njegovo samostalno procesno pravo na tužbu. Ona ne mijenja identitet pravnog odnosa odgovornosti

³⁷ Mukherjee, P. K., *Windfall in the Law of Subrogation: Marine Insurance in Motion*, Mukherjee, P. K.; Meija, M. Q. Jr.; Xu, J. (ur.), *Maritime Law in Motion*, Springer, Cham, 2020., str. 565.

³⁸ Merkin, R.; Dumus, A. N., *Subrogation and Maritime Claims*, *op. cit.*, str. 10.

³⁹ Vidi *Marine Insurance Act, 1906 (UK)*, čl. 79.; *Marine Insurance Act, 1993 (Kanada)*, čl. 81.; *Marine Insurance Act, 1909 (Australija)*, čl. 85.; *Marine Insurance Act, 1906 (Singapur)*, čl. 79. i dr. Za komparativnu analizu subrogacije osiguratelja u Engleskoj, SAD-u, Kanadi i Australiji vidi Noussia, K., *The Principle of Indemnity in Marine Insurance Contracts: A Comparative Approach*, Springer-Verlag, Berlin / Heidelberg, 2007., str. 215-244. O subrogaciji osiguratelja u Engleskoj i Walesu, Australiji te raznim državama Azije i Oceanije vidi Errington, M. *et al.*, *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, *op. cit.*

⁴⁰ Gilman, J.; Templeman, M.; Blanchard, C.; Hopkins, P.; Hart, N., *Arnould: Law of Marine Insurance*, 19. izdanje, Thomson Reuters, London, 2018., str. 1679.

⁴¹ Vidi Errington, M. *et al.*, *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, *op. cit.* Posebno za pravno uređenje zastare subrogirane osigurateljeve tražbine u SAD-u, Kanadi i Australiji vidi Noussia, K., *The Principle of Indemnity...*, *op. cit.*, str. 234-241. Posebno o tome u pravnom sustavu SAD-a vidi presudu žalbenog federalnog suda SAD-a za drugi krug u New Yorku u predmetu *St. Paul Fire & Marine Insurance Co. v. United States Lines Co.*, 258 F.2d 374 (2d Cir.1958); posebno o tome u pravnom sustavu Kanade vidi presude žalbenog suda u Ontariju u predmetima *Tree-Techol Tree Technology v. Via Rail Canada Inc.*, 2017 ONSC 755, dostupno na https://ztgh.com/wp-content/uploads/2022/07/Tree-Techol_Tree_Technology_v._Via_Rail_Canada_Inc.pdf (pristup 21. svibnja 2024.) i *Kinectrics Inc. v. FCL Fisker Customs & Logistics Inc.*, 2020 ONSC 6748, dostupno na <https://www.canlii.org/en/on/onsc/doc/2020/2020onsc6748/2020onsc6748.html#document> (pristup 21. svibnja 2024.).

za štetu. Samo osiguranik kao oštećenik ima aktivnu procesnu legitimaciju prema osobi odgovornoj za štetu, čak i kada je već primio naknadu iz osiguranja.⁴² Subrogirani osiguratelj ne može samostalno tužiti štetnika. On to može učiniti u ime osiguranika koji je dužan dopustiti osiguratelju korištenje njegova imena u tužbi protiv treće osobe odgovorne za štetu.⁴³ Jedini način da subrogirani osiguratelj stekne samostalno procesnopravno ovlaštenje za tužbu protiv štetnika jest da mu osiguranik to pravo prenese cesijom.⁴⁴ U odsustvu osiguranikove suradnje, osiguratelj radi ostvarenja svojeg prava na subrogaciju može u vlastito ime pokrenuti postupak tužbom protiv osiguranika kojom će obuhvatiti i štetnika, pri čemu je predmet tužbe protiv osiguranika zahtjev za ispunjenje osiguranikove obveze podnošenja tužbe protiv osobe odgovorne za štetu, odnosno za autorizaciju osigurateljeva korištenja osiguranikovim imenom u tužbi protiv štetnika.⁴⁵ Kako pravo na subrogaciju nastaje po isplati štete iz osiguranja, u slučaju spora između osiguranika i osiguratelja o postojanju obveze osiguratelja na isplatu štete odgodit će i subrogaciju osiguratelja, pa ako u tom razdoblju osiguratelj pokuša ostvariti naknadu štete od štetnika na temelju subrogacije koja još nije nastupila, tužba osiguratelja će biti preuranjena, osim ako se kao glavni tužitelj (*dominus litis*) ne legitimira osiguranik. Osiguratelj stječe pravo, na temelju subrogacije kao *dominus litis*, utužiti štetnika u ime osiguranika ili preuzeti od osiguranika vođenje već započete parnice protiv štetnika tek kada u cijelosti ispuni svoju obvezu prema osiguraniku u skladu s uvjetima police osiguranja. Ako bi osiguranik po subrogaciji odbio dopustiti osiguratelju da se služi njegovim imenom u parnici, osiguratelj bi ga na to mogao sudskim putem prisiliti podnošenjem tužbe na temelju *equitya*.^{46 47}

⁴² Opširnije o subrogaciji u engleskom pravu pomorskog osiguranja vidi Gilman, J. *et al.*, *Arnould: Law of Marine Insurance*, *op. cit.*, str. 1669-1720, a osobito o tome da osiguratelj nema vlastito procesnopravno ovlaštenje tužiti štetnika vidi na str. 1678; Gürses, Ö., *Marine Insurance Law*, 3. izdanje, Routledge, Oxon / New York, 2023., str. 397-434; Noussia, K., *The Principle of Indemnity...*, *op. cit.*, str. 215-230; vidi također Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, *op. cit.*, str. 546.

⁴³ Gürses, Ö., *Marine Insurance Law*, *op. cit.*, str. 411.

⁴⁴ Noussia, K., *The Principle of Indemnity...*, *op. cit.*, str. 224.

⁴⁵ Gilman, J. *et al.*, *Arnould: Law of Marine Insurance*, *op. cit.*, str. 1678.

⁴⁶ *Equity* je u angloameričkim pravnim sustavima poseban izvor prava. Odnosi se na određeni skup pravnih lijekova i povezanih postupaka u građanskom pravu. Doktrine i postupci po *equityu* razlikuju se od onih predviđenih zakonskim propisima ili u *common lawu*. Sud će obično dodijeliti pravnu zaštitu po *equityu* kada su zakon i *common law* nedostatni ili neprimjereni da bi ispunili načelo pravičnosti u konkretnom predmetu. Ako tužitelj zahtjeva prisilno ispunjenje specifične činidbe, sudovi obično takav zahtjev prihvaćaju po *equityu*. Vidi LII Legal Information Institute, Wex, Cornell Law School, prosinac 2022., <https://www.law.cornell.edu/wex/equity> (pristup 21. svibnja 2024.).

⁴⁷ Gilman, J. *et al.*, *Arnould: Law of Marine Insurance*, *op. cit.*, str. 1694-1695.

Slično pravno uređenje imaju i druge zemlje *common lawa*, npr., Australija, Novi Zeland, Hong Kong, Indija i Singapur.⁴⁸

Pravno uređenje subrogacije osiguratelja u SAD-u nalikuje onom u engleskom pravu, ali je situacija nešto složenija jer se pravo koje uređuje ugovore o osiguranju, uključujući i pomorsko osiguranje, razlikuje u pojedinim državama SAD-a. Ipak, može se općenito konstatirati da se na subrogiranog osiguratelja po američkom pravu primjenjuje isti zastarni rok koji se primjenjuje na osnovni pravni odnos odgovornosti za štetu između osiguranika kao oštećenika i štetnika. Opće je pravilo da osiguratelj tek isplatom naknade štete iz osiguranja stječe pravo subrogacije, i to samo do visine isplaćene naknade.⁴⁹ Za razliku od engleskog prava, po pravu SAD-a osiguratelj može tužiti štetnika na temelju subrogacije u svoje vlastito ime⁵⁰ ili u ime osiguranika.⁵¹ Prema federalnom zakonu koji uređuje parnični postupak,⁵² ako je tužba podnesena u ime osiguranika, a do subrogacije osiguratelja dođe naknadno po isplati štete iz osiguranja, osiguratelj može sudu podnijeti zahtjev da ga se uključi u postojeću parnicu kao novog tužitelja kako bi preuzeo osiguranikov procesnopravni položaj i ostvario pravo na naknadu štete od tuženog štetnika. Podnošenjem takvog zahtjeva ne pokreće se nova parnica, nego osiguratelj ostvaruje subrogirano pravo na naknadu štete od štetnika u prvotnoj parnici pokrenutoj u ime osiguranika, čak i ako je osiguratelj zahtjev za

⁴⁸ Errington, M. et al., *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, op. cit.

⁴⁹ Za pravno uređenje subrogacije osiguratelja u SAD-u vidi Noussia, K., *The Principle of Indemnity...*, op. cit., str. 234-237; Buglass, L. J., *Marine Insurance and General Average in the United States*, 3. izdanje, Cornell Maritime Press, Centerville, Maryland, 1991., str. 441-452; Schoenbaum, T. J., *Admiralty and Maritime Law*, Vol. 2, 6. izdanje, Thomson Reuters, St. Paul, Minnesota, 2018., str. 525-526; Sanchez, J. L., *Civil Procedure – Subrogation – Subrogated Insurer’s Joinder in Action against Third-Party Tortfeasor May not be Disclosed to Jury: Safeco Insurance Company of America v. United States Fidelity & (and) Guaranty Co.*, *New Mexico Law Review*, god. 16 (1986.), br. 1, str. 120-127; Entman, J. F., *Compulsory Joinder of Compensating Insurers: Federal Rule of Civil Procedure 19 and the Role of Substantive Law*, *Case Western Reserve Law Review*, god. 45 (1994.), br. 1, str. 1-81, dostupno na <https://scholarlycommons.law.case.edu/caselrev/vol45/iss1/3> (pristup 8. studenog 2023).

⁵⁰ Djelovanjem procesnopravnog pravila o stvarno zainteresiranoj stranci (engl. *real party in interest*), osiguratelj tuži na temelju subrogacije u svoje vlastito ime ako je u potpunosti oštećio osiguranika u skladu s uvjetima osiguranja. Vidi *The Federal Rules of Civil Procedure*, 2023., pravilo br. 17(a), dostupno na https://www.uscourts.gov/sites/default/files/civil_federal_rules_pamphlet_dec_1_2023.pdf (pristup 21. svibnja 2024.). Vidi također Noussia, K., *The Principle of Indemnity...*, op. cit., str. 235.

⁵¹ Force, J. S.; Friedel, S. F. (ur.), *Benedict on Admiralty*, Vol. 1, § 191 [e], Matthew Bender & Company, Inc., LexisNexis Group, New York, 2024.

⁵² *The Federal Rules of Civil Procedure*, 2023., op. cit., vidi osobito pravilo br. 24 (o intervenciji u parnicu).

takvu intervenciju podnesen nakon isteka zastarnog roka.⁵³ Nadalje, u parnici koju osiguranik vodi protiv osiguratelja za naknadu štete iz osiguranja, osiguratelj može zahtijevati od suda da se štetnika uvuče u parnicu kao novog tuženika.⁵⁴ Podnošenjem takvog zahtjeva prekida se zastara osigurateljova subrogiranog odštetnog zahtjeva protiv štetnika, unatoč tomu što u tom trenutku do subrogacije osiguratelja još nije došlo, tj. ona bi mogla nastupiti tek kada bi osiguratelj platio štetu iz police osiguranja po presudi povodom glavne tužbe osiguranika protiv osiguratelja.⁵⁵ Slično tomu, iako osiguratelj u načelu nema pravo tužiti treću osobu štetnika prije subrogacije do koje dolazi isplatom štete iz osiguranja, on može u parnici u kojoj je osiguranik tužio i njega i štetnika protutužbom zahtijevati naknadu od štetnika na temelju svoga prava na subrogaciju.⁵⁶

U Kanadi, slično kao i po engleskom pravu, osiguratelj svoje pravo na subrogaciju ostvaruje tužbom protiv štetnika u ime osiguranika, ali za svoju korist. Članak 152. kanadskog Zakona o osiguranju⁵⁷ propisuje da osiguratelj pri isplati ili preuzimanju obveze za isplatu iz police osiguranja stupa u sva prava osiguranika na naknadu štete od treće osobe i može podnijeti tužbu u ime osiguranika za ostvarenje tih prava, a kada ostvareni iznos naknade od štetnika nakon odbitka troškova postupka nije dovoljan za potpuno obeštećenje, taj se iznos dijeli između osiguratelja i osiguranika u omjeru u kojem su oni sami snosili gubitak ili štetu. Posebno kada je riječ o pomorskom osiguranju, u skladu s čl. 81. kanadskog Zakona o pomorskom osiguranju, osiguratelj se subrogira u sva prava i pravne lijekove osiguranika za naknadu štete protiv treće odgovorne osobe kada u potpunosti obešteti osiguranika u skladu s policom osiguranja. Pravo subrogacije ovlašćuje ga da pokrene postupak protiv štetnika u ime osiguranika. Ako osiguranik nije dobio punu odštetu iz osiguranja, npr., zbog isključenja pojedinih šteta iz osiguranja ili zbog primjene odbitne franšize, osiguratelj nema pravo upravljati parnicom kao *dominus litis*. To pravo tada

⁵³ Force, J. S.; Friedel, S. F. (ur.), *Benedict on Admiralty, Vol. 1*, § 191 [e], *op. cit.* Tako i Hecker, A. C., Jr., *Subrogation—Potential Defenses, The Forum (American Bar Association. Section of Insurance, Negligence and Compensation Law)*, god. 18 (1983.), br. 4, str. 626-627.

⁵⁴ The Federal Rules of Civil Procedure, 2023., *op. cit.*, vidi pravilo br. 14 i presudu žalbenog federalnog suda SAD-a za drugi okrug u New Yorku u predmetu *St. Paul Fire & Marine Insurance Co. v. United States Lines Co.*, *op. cit.* u bilj. 41.

⁵⁵ *St. Paul Fire & Marine Insurance Co. v. United States Lines Co.*, *ibid.*

⁵⁶ Noussia, K., *The Principle of Indemnity...*, *op. cit.*, str. 235. Vidi presudu žalbenog federalnog suda SAD-a za peti okrug u New Orleansu u predmetu *Blasser Bros., Inc. v. Northern Pan-American Line*, 628 F.2d 376 (5th Cir. 1980).

⁵⁷ Insurance Act, 1990 (Kanada), dostupno na <https://www.ontario.ca/laws/statute/90i08#BK149> (pristup 21. svibnja 2024.).

zadržava osiguranik koji će samostalno angažirati i instruirati odvjetnika te odlučivati o sudbini parnice. Pri tom je u obvezi postupati u dobroj vjeri i s dužnom pažnjom prema osiguratelju, vodeći računa o očuvanju njegova prava na subrogaciju. Iznos naknade štete ostvaren u parnici protiv štetnika, kada osiguranik nije u cijelosti oštećen iz osiguranja, dijeli se između osiguratelja i osiguranika u omjeru u kojem su oni sami snosili gubitak ili štetu.⁵⁸ Prema pravilima parničnog postupka⁵⁹ subrogirani osiguratelj može zatražiti dopuštenje od suda da se pridruži kao dodatna stranka u postupku naknade štete koji već teče između osiguranika kao tužitelja i štetnika. Dovoljno je da dokaže kako ima interes u predmetu postupka na temelju subrogacije. Odlučujući o prijedlogu osiguratelja, sud će razmotriti hoće li intervencija neopravdano odgoditi ili prejudicirati ostvarivanje prava stranaka u postupku te ga može dodati kao stranku u postupku ako je to pravedno.⁶⁰ Dakle, osigurateljevo uključenje u parnicu donekle ovisi o diskreciji suda. U predmetu za naknadu štete pred žalbenim sudom u Ontariju između osiguranika, tj. oštećenika kao tužitelja i štetnika, sud je odbio zahtjev subrogiranog osiguratelja koji je tražio da ga se uključi u parnicu i da se tužbeni zahtjev za naknadu štete preinači tako da se poveća za iznos koji je osiguranik primio od osiguratelja na ime naknade iz osiguranja. Sud je tako odlučio jer je ustanovio da je osiguratelj podnio zahtjev za intervenciju u postojeću parnicu po isteku roka zastare tražbine za naknadu štete protiv štetnika i zbog toga što je smatrao da osiguratelj nema interes u postojećem postupku jer je osiguranik utužio samo neosigurani dio štete, dakle, samo iznos koji nije uspio ostvariti iz police osiguranja. Sud je smatrao da u odnosu na osigurateljevu subrogiranu tražbinu osiguranikova tužba nije prekinula zastarni rok jer osiguranik nije utužio subrogirani iznos tražbine. Sud je također smatrao da u odsustvu preciznijih odredbi ugovora o osiguranju po samom zakonu osiguranik nije u obvezi izmijeniti svoj tužbeni zahtjev protiv štetnika tako da u njega uključi i iznos koji je primio kao naknadu iz osiguranja. Sud je konstatirao kako se osiguratelj doista subrogirao u prava osiguranika do visine iznosa isplaćenog iz osiguranja, ali je propustio podnijeti pravodoban tužbeni zahtjev za naknadu toga iznosa od štetnika te je njegova tražbina protiv štetnika zastarjela.⁶¹ U drugom predmetu pred istim žalbenim sudom u Ontariju stav je suda da kada dva subrogirana osiguratelja pokrenu svaki svoju parnicu

⁵⁸ Noussia, K., *The Principle of Indemnity...*, *op. cit.*, str. 237.

⁵⁹ Courts of Justice Act, R.R.O. 1990, Regulation 194, Rules of Civil Procedure, dostupno na <https://www.ontario.ca/laws/regulation/900194#BK97> (pristup 21. svibnja 2024.).

⁶⁰ *Ibid.*, pravilo br. 13.

⁶¹ *Tree-Techol Tree Technology v. Via Rail Canada Inc.*, *op. cit.* u bilj. 41.

za naknadu štete od štetnika i svaki za svoj dio štete, u ime osiguranika, a za svoju korist, i kada obje tužbe proizlaze u bitnome iz iste činjenične osnove, onda ranije pokrenuta parnica prekida zastaru i u odnosu na kasniji tužbeni zahtjev drugog subrogiranog osiguratelja.⁶²

Prema tome, što se tiče početka i završetka računanja zastarnog roka u odnosu na tužbu subrogiranog osiguratelja, situacija u pravnim sustavima *common lawa* vrlo je slična kao i u hrvatskom pravu. Međutim, bitna je razlika u tome što u sustavima *common lawa*, bez obzira na subrogaciju, nema promjene identiteta osnovnog pravnog odnosa odgovornosti za štetu između osiguranika kao oštećenika i štetnika. Osiguranik kao oštećenik ima vlastito procesno pravo na tužbu protiv štetnika za naknadu štete, bez obzira na to je li primio naknadu iz osiguranja za tu štetu. Subrogirani osiguratelj služi se aktivnom procesnom legitimacijom svoga osiguranika te može tužiti u njegovo ime ili mu se može pridružiti u tužbi protiv osobe odgovorne za štetu u bilo kojoj fazi postupka, što ne ovisi o tuženikovu pristanku. U slučaju spora između osiguratelja i osiguranika, tuženi osiguratelj može i uvući štetnika u parnicu kao dodatnog tuženika pa će sud u istom postupku odlučivati o obvezi osiguratelja iz ugovora o osiguranju, kao i o obvezi štetnika iz osnovnog odnosa odgovornosti za štetu, te će presudom raspodijeliti iznose naknade štete koje je štetnik dužan platiti subrogiranom osiguratelju za osigurani dio štete, odnosno osiguraniku kao oštećeniku za neosigurani dio štete. Opisane promjene u subjektima parničnog postupka nisu vremenski ograničene na početnu fazu parnice niti ovise o pristanku aktualnih parničnih stranaka. Tužba osiguranika protiv štetnika za naknadu štete koja je inače pokrivena osiguranjem prekida jedinstveni zastarni rok koji se odnosi i na subrogiranog osiguratelja, pa ako osiguranik pravodobno tuži štetnika, osiguratelj će i procesnopravnu zaštitu subrogirane tražbine osiguratelja. Dakle, u praksi najčešće jedan te isti sud odlučuje i o osiguranom i neosiguranom odštetnom

⁶² *Kinectrics Inc. v. FCL Fisker Customs & Logistics Inc.*, *op. cit.* u bilj. 41. U ovom su predmetu pokrenute dvije parnice povodom jednog štetnog događaja. Prvu je pokrenuo kargo osiguratelj u ime osiguranika kao vlasnika robe za naknadu štete na robu protiv ugovornog i stvarnog prijevoznika, a drugu je pokrenuo imovinski osiguratelj za naknadu štete isplaćene iz police osiguranja na ime gubitka zbog prekida poslovanja, u ime istog tužitelja (vlasnika oštećene robe) i protiv istih štetnika (prijevoznika). Dakle, obje tužbe proizašle su iz iste činjenične osnove, u ime istog tužitelja (osiguranika), ali za račun dva različita subrogirana osiguratelja, jer imovinski osiguratelj koji je pokrenuo drugu parnicu nije mogao utjecati na kargo osiguratelja da preinači svoj tužbeni zahtjev u prvoj parnici tako da uključi i zahtjev za naknadu štete zbog prekida poslovanja. Vidi također Datt, R.; Nadeau, M.-P., *Kinectrics v. FCL Fisker et al.: Novel Limitation Period Arguments for Subrogation Insurers*, WeirFoulds LLP, 4. siječnja 2021., <https://www.weirfoulds.com/kinectrics-v-fcl-fisker-et-al-novel-limitation-period-arguments-for-subrogation-insurers> (pristup 21. svibnja 2024.).

zahtjevu protiv osobe odgovorne za štetu u jedinstvenom parničnom postupku što je u interesu pravne sigurnosti, ujednačenosti sudske prakse i ekonomičnosti sudskih postupaka. S druge strane, po hrvatskom pravu subrogirana osigurateljeva tražbina izvedena je iz materijalnopravnog položaja osiguranika, ali osiguratelj ima vlastito i zasebno procesnopravno ovlaštenje tužiti osobu koja je odgovorna za štetu. Zbog ovog svojevrsnog rascjepa između izvedenog materijalnopravnog i vlastitog procesnopavnog položaja subrogiranog osiguratelja, osiguratelj ostaje uskraćen za znatan dio procesnopravne zaštite svoga zakonskog prava na subrogaciju. Iako u materijalnopravnom smislu osiguratelj subrogacijom stupa u pravni položaj osiguranika, on ujedno ne može »naslijediti« i osiguranikov procesnopravni položaj tužitelja u sporu protiv štetnika kojim je prekinut tijek zastare tražbine iz osnovnog odnosa odgovornosti za štetu. Tako se pobija sama svrha subrogacije osiguratelja kao jednog od ključnih pravnih instituta imovinskog osiguranja.

5.2. Francuska

Prema francuskom pravu, trenutkom isplate naknade iz osiguranja na osiguratelja prelaze (do visine isplaćene osigurnine) sva prava osiguranika proizašla iz štete pokrivena osiguranjem (*Code des assurances*, čl. L. 172-31). Osiguratelj može uspjeti sa subrogiranom tužbom samo ako je isplatio osigurninu, osim ako ne postoji izričita ugovorna subrogacija, tj. cesija prava. Opće je načelo u francuskom pravu da se nitko ne može nepravедno (bez osnove) obogatiti na tuđi račun. Na osiguratelja, stoga, ne može subrogacijom prijeći više prava nego što ih je oštećeni osiguranik imao prema štetniku, pa se tako na osigurateljevu tražbinu primjenjuje i isti zastarni rok, što znači isti početak i kraj zastarnog roka. Nakon što osiguranik bude obeštećen iz ugovora o osiguranju, on više nema aktivnu legitimaciju za taj dio naknade štete od štetnika, osim ako ne postoji sporazum s osigurateljem koji ga ovlašćuje da to učini. Stoga osiguranik ne može poduzimati pravne radnje kojima bi zaustavio tok zastare subrogiranog odštetnog zahtjeva osiguratelja.⁶³ Uočavamo kako je ovdje pravni problem vrlo sličan kao i u hrvatskom pravu.

Unatoč prevladavajućem stavu prema kojemu osiguratelj prije isplate osigurnine nema aktivnu procesnu legitimaciju, javljaju se sudske presude koje odstupaju od toga. Tako, npr., sud u Aix-en-Provenceu u presudi od 10. siječnja 2013. godine pod poslovnim brojem RG no. 10/19348 iznosi stav prema

⁶³ Beurier, J. P., *Droits Maritimes*, op. cit., str. 594. Vidi također Noussia, K., *The Principle of Indemnity...*, op. cit., str. 234.

kojemu »osiguratelj koji ima pravni interes smije tužiti na temelju subrogacije odgovornu osobu (štetnika) i prije isplate naknade pod uvjetom da osigurnina bude isplaćena prije donošenja sudske odluke o tom tužbenom zahtjevu«. ⁶⁴

5.3. Portugal

Prema portugalskom zakonu koji uređuje ugovore o osiguranju, kada osiguratelj plati štetu koju je pretrpio osiguranik, na njega subrogacijom prelaze prava koja je osiguranik imao protiv treće strane odgovorne za štetni događaj. Decreto-Lei n.º 72/2008 u čl. 136. propisuje da osiguratelj može potraživati naknadu od osobe odgovorne za štetu do iznosa isplaćenog osiguraniku, ostvarujući pravo na naknadu koje je osiguranik imao prema odgovornoj osobi. ⁶⁵

U portugalskoj sudskoj praksi i doktrini postoje suprotstavljena mišljenja u vezi s početkom tijeka zastare osigurateljeve subrogirane tražbine. Pojedini autori i sudska praksa smatraju kako u slučaju subrogacije u pravni položaj drugog subjekta ne dolazi do promjene samog prava koje zadržava sve svoje izvorne karakteristike, uključujući odgovarajući zastarni rok, bez zastoja ili prekida. Stoga, ako je osiguranik imao tri godine za ostvarenje prava na naknadu štete, računajući od dana nastanka štete, osiguratelj bi imao isto razdoblje za ostvarivanje svog subrogiranog prava, računajući od istog početnog datuma. ⁶⁶

Međutim, drugi autori i novija sudska praksa, uključujući i recentnu odluku portugalskog Vrhovnog upravnog suda o ujednačavanju sudske prakse te novije presude Vrhovnog suda pravde, zastupaju stav prema kojemu osiguratelj može ostvariti subrogirano pravo tek kada plati štetu osiguraniku, tj. prije toga trenutka ne bi bilo načina da osiguratelj ostvari to pravo, pa posljedično tome zastarni rok treba započeti tek nakon što je došlo do subrogacije. ⁶⁷

Naravno, ovo potonje vrlo je logično razmišljanje jer uzima u obzir interese subrogiranog osiguratelja, ali štetnika stavlja u nezavidnu situaciju pravne nesigurnosti.

⁶⁴ Beurier, J. P., *Droits Maritimes*, *ibid.*

⁶⁵ Sobreira, N.; Morais, L.; Galvão, T.; Soares da Silva & Associados, *Insurer's Subrogation Right – Statute of Limitation Period*, *Lexology*, 22. siječnja 2019., <https://www.lexology.com/commentary/insurance/portugal/morais-leito-galvo-teles-soares-da-silva-associados/insurers-subrogation-right-statute-of-limitation-period> (pristup 8. studenog 2023.).

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ *Ibid.*

5.4. Kina

Zakonski su propisi glavni izvor prava osiguranja u Kini. Ugovori o imovinskim osiguranjima uređeni su kineskim Zakonom o osiguranju,⁶⁸ dok kineski Pomorski zakonik sadržava posebne odredbe o ugovorima o pomorskom osiguranju.⁶⁹ Uz zakonske propise, važan izvor prava su i službena sudska tumačenja koja objavljuje Vrhovni sud Narodne Republike Kine. Naime, u Kini je zakonodavac ovlastio Vrhovni sud da izdaje sudska tumačenja koja se tiču pitanja koja proizlaze iz primjene zakona u sudskim predmetima. Sudska tumačenja zakonskih propisa koje objavljuje Vrhovni sud imaju pravnu snagu i igraju ključnu ulogu u razjašnjavanju mogućih dvosmislenosti u zakonu, popunjavanju zakonskih praznina, pružanju preciznijih pravila za ispravno postupanje u sudskim predmetima i uvođenju novih pristupa za daljnji razvoj zakona.⁷⁰ Do sad je Vrhovni sud objavio četiri kompleta sudskih tumačenja pojedinih pitanja koja se tiču primjene Zakona o osiguranju.⁷¹

Posebno kada je riječ o subrogaciji osiguratelja, Pomorski zakonik i specijalne odredbe procesnog pomorskog prava⁷² te Sudska tumačenja Vrhovnog suda o određenim pitanjima primjene Specijalnog zakona o pomorskom procesnom pravu i Odredbe Vrhovnog suda o određenim pitanjima o postupanju u sporovima iz pomorskog osiguranja u Kini predviđaju posebna pravna rješenja koja se razlikuju od onih predviđenih općim Zakonom o osiguranju.⁷³ To se osobito odnosi i na računanje zastarnog roka za subrogirane tražbine osiguratelja.⁷⁴ Relevantno je

⁶⁸ Odredbe o subrogaciji osiguratelja nalaze se u čl. 60. – 63. Zakona o osiguranju Narodne Republike Kine iz 1995. godine (kako je izmijenjen i dopunjen). Vidi Jing, Z.; Guo, H., *The New Development of the 'Insurance Law' in Indemnity Insurance in China: The fourth Judicial Interpretation on the 'Insurance Law' by the Supreme People's Court*, *Insurance Law Journal*, god. 30 (2019.), br. 2, str. 104-105. Prijevod navedenih zakonskih odredbi na engleski jezik nalazi se u bilj. 49 citiranog djela.

⁶⁹ Pomorski zakonik Narodne Republike Kine, 1992., glava 12., odnosi se na ugovore o pomorskom osiguranju, a posebne odredbe o subrogaciji osiguratelja sadržane su u čl. 252. – 254. Vidi Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts: Law and Practice*, Informa Law from Routledge, Oxon / New York, 2017., str. 498.

⁷⁰ Jing, Z.; Guo, H., *The New Development of the 'Insurance Law' ...*, *op. cit.*, str. 92-93.

⁷¹ *Ibid.*, str. 93.

⁷² Specijalni zakon o pomorskom procesnom pravu Narodne Republike Kine, 1999.

⁷³ Errington, M. *et al.*, *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, *op. cit.*, str. 9-10; Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 499.

⁷⁴ Opširnije o subrogaciji osiguratelja u kineskom pravu općenito vidi Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 493-542. Posebno o primjenjivosti sudskih tumačenja Vrhovnog suda o Zakonu o osiguranju na pitanje zastare subrogiranih tražbina osiguratelja u kontekstu pomorskog osiguranja vidi Yang, Y.; Wu, X., *Applicability of Interpretation*

II. Sudsko tumačenje Vrhovnog suda iz 2013. godine i IV. Sudsko tumačenje Vrhovnog suda iz 2018. godine.⁷⁵

Kao i u većini komparativnopravnih sustava, opće je pravilo da subrogacija osiguratelja nastupa u trenutku isplate štete iz police osiguranja. Osiguratelj se subrogira u prava osiguranika do visine isplaćenog iznosa naknade štete iz osiguranja, a osiguranik zadržava pravo potraživati od štetnika iznos koji nije pokriven policom osiguranja.⁷⁶ Po kineskom pravu subrogirani osiguratelj ima vlastito pravo na tužbu protiv treće osobe štetnika.⁷⁷ Članak 16. II. Sudskog tumačenja Vrhovnog suda iz 2013. godine izričito određuje da subrogirani osiguratelj štetnika tuži u vlastito ime.⁷⁸ Kada polica osiguranja ne pokriva cijeli iznos štete, osiguranik i osiguratelj su ovlašteni tužiti štetnika svaki za svoj interes i to mogu učiniti u odvojenim parnicama ili kao tužitelji suparničari.⁷⁹ Međutim, ako se u takvom sudskom sporu protiv štetnika ne postigne naknada cjelokupnog iznosa pretrpljene štete, u kineskom pravu i praksi nije sasvim razjašnjeno pitanje raspodjele ostvarene naknade između osiguratelja i osiguranika, odnosno prava prvenstva na tu naknadu među njima. U tom je smislu Visoki narodni sud u Šangaju objavio smjernice za postupanje u predmetima iz osiguranja u sklopu kojih su posebno obrađena pojedina pitanja u vezi sa subrogacijom osiguratelja. Tako smjernice ovog suda predviđaju da u predmetima gdje istodobno postoji interes subrogiranog osiguratelja i osiguranika za naknadu štete od štetnika jer osiguranje ne pokriva čitav iznos štete, osiguranik ima prednost naplate neosiguranog iznosa štete.⁸⁰

Kineski Zakon o osiguranju ne sadržava posebne odredbe o zastari osigurateljeve subrogirane tražbine protiv treće osobe odgovorne za štetu. Visoki narodni sud u Šangaju u svojim smjernicama određuje da zastarni rok za osigurateljevu subrogiranu tražbinu traje jednako koliko i zastarni rok za osiguranikovu tražbinu naknade štete protiv štetnika.⁸¹ Dakle, kao i u drugim komparativnopravnim

II Concerning the Insurance Law to the Limitation of Action with Regard to Subrogation Rights in Marine Insurance, *China Oceans Law Review*, br. 1, 2015., str. 507-521.

⁷⁵ Jing, Z.; Guo, H., *The New Development of the 'Insurance Law' ...*, *op. cit.*, str. 93.

⁷⁶ *Ibid.*, str. 112.

⁷⁷ *Ibid.*, str. 109. O tome vidi opširnije Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 500.

⁷⁸ Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 504.

⁷⁹ *Ibid.*, str. 502, 508. Članak 95. st. 2. Specijalnog zakona o pomorskom procesnom pravu iz 1999. godine izričito propisuje da osiguratelj i osiguranik kao tužitelji suparničari mogu tužiti štetnika za naknadu štete u istom postupku ako osigurnina ne pokriva svu štetu koju je štetnik prouzročio osiguraniku (v. Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 508).

⁸⁰ Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 514.

⁸¹ *Ibid.*, str. 539. Vidi također Errington, M. et al., *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, *op. cit.*, str. 10.

sustavima, zastarni rok koji se primjenjuje na subrogiranog osiguratelja trebao bi biti isti onaj zastarni rok iz osnovnog obveznopravnog odnosa između osiguranika i štetnika. Međutim, iz dostupne literature proizlazi kako je u praksi sporno pitanje računanja početka toga roka.⁸² Članak 16. II. Sudskog tumačenja Vrhovnog suda iz 2013. godine izričito određuje da zastarni rok za subrogiranu tražbinu osiguratelja počinje teći od dana kada osiguratelj stekne pravo na subrogaciju, a to drugim riječima znači od dana kada osiguratelj isplati štetu iz police osiguranja.⁸³ Ovakvo rješenje nailazi na oštre kritike u pravnoj literaturi, ponajviše stoga što stavlja osiguratelja u povoljniji položaj od onoga u kojemu se izvorno nalazi osiguranik prema štetniku. Također, takvo rješenje stavlja štetnika u nepovoljniji položaj od onoga u kojemu se izvorno nalazio prema oštećeniku (osiguraniku). Autori ističu kako subrogacija osiguratelja kao derivativno pravo koje proizlazi iz osnovnog pravnog položaja osiguranika ne bi smjela mijenjati pravni položaj štetnika, a osiguratelju ne bi smjela priskrbiti bolji pravni položaj od onoga u kojem se nalazi sam osiguranik.⁸⁴ Za razliku od Vrhovnog suda, Visoki narodni sud u Šangaju u svojim smjernicama navodi da zastarni rok koji se primjenjuje na osigurateljevu subrogiranu tražbinu treba računati od trenutka kada osiguranik sazna ili kada je trebao saznati da je povrijeđeno njegovo pravo.⁸⁵ Nadalje, Vrhovni sud u čl. 19. Sudskog tumačenja o pitanjima koja se tiču zastare u građanskim parnicama predviđa da nakon stjecanja prava na subrogaciju osiguratelj ili osiguranik mogu obavijestiti treću osobu o tome da je pravo osiguranika na tražbinu prema njoj preneseno na osiguratelja, pa zastarni rok prestaje teći kada treća strana primi tu obavijest.⁸⁶

Čini se da u literaturi prevladava stav kako se čl. 16. II. Sudskog tumačenja Vrhovnog suda iz 2013. godine prema kojemu se zastarni rok računa od dana kada osiguratelj stekne pravo na subrogaciju primjenjuje na subrogirane tužbe osiguratelja kod imovinskih osiguranja, izuzevši pomorska osiguranja.⁸⁷ Kada je riječ o subrogiranim tražbinama osiguratelja u kontekstu pomorskih osiguranja, zastara

⁸² Vidi Yang, Y.; Wu, X., *Applicability of Interpretation II...*, *op. cit.*, str. 507-521; Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 539-541.

⁸³ Yang, Y.; Wu, X., *Applicability of Interpretation II...*, *op. cit.*, str. 507-508. Vidi također Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 540-541.

⁸⁴ Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 539-540. Vidi također Yang, Y.; Wu, X., *Applicability of Interpretation II...*, *op. cit.*, str. 510-511.

⁸⁵ Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 541.

⁸⁶ *Ibid.* Vidi također Yang, Y.; Wu, X., *Applicability of Interpretation II...*, *op. cit.*, str. 509.

⁸⁷ Errington, M. *et al.*, *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, *op. cit.*, str. 10. Vidi također Yang, Y.; Wu, X., *Applicability of Interpretation II...*, *op. cit.*, str. 507-508; Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts...*, *op. cit.*, str. 539-541.

počinje teći od dana dospijeca osiguranikove tražbine za naknadu štete protiv štetnika iz osnovnog odnosa odgovornosti za štetu, i navršava se u istom roku.⁸⁸ U literaturi se također navodi kako kod pomorskog osiguranja sama obavijest štetnika o subrogaciji osiguratelja kao novog vjerovnika ne može izazvati prekid zastare osigurateljeve subrogirane tražbine. Ovo je stoga što čl. 267. Pomorskog zakonika o prekidu zastare,⁸⁹ za razliku od zakonskih odredaba o zastari u općem građanskom pravu, propisuje zahtjevnije uvjete za prekid zastare.⁹⁰

U prilog opisanom stavu da se tumačenja Vrhovnog suda o zastari tražbina subrogiranih osiguratelja ne primjenjuju na pravne odnose iz pomorskih osiguranja, nego samo na opća imovinska osiguranja, u literaturi se osobito ističe primjer tražbine za naknadu štete na robi u prijevozu morem i subrogacije kargo-osiguratelja.⁹¹ Ističe se kako je u međunarodnoj trgovini i pomorskom transportu veoma važno pravilo o jednogodišnjem prekluzivnom roku za podnošenje tužbe za naknadu štete na robi protiv prijevoznika. Taj je rok važan zbog specifičnog načina poslovanja pomorskih prijevoznika i široke primjene Haških, odnosno Haško-Vizbyjskih pravila⁹² te njihova utjecaja na nacionalne propise pomorskih zemalja. Naime Haško-Vizbyjska pravila u čl. 3. st. 6. predviđaju jednogodišnji prekluzivni rok za podnošenje tužbe protiv prijevoznika za naknadu štete na brodskom teretu, a taj se rok računa od dana kada je teret predan ili je trebao biti predan. Slično tomu, kineski Pomorski zakonik predviđa jednogodišnji zastarni rok za tužbu za naknadu štete na robi protiv pomorskog prijevoznika.⁹³ Kako u praksi najčešće tužbu za naknadu štete na robi protiv prijevoznika podnosi upravo subrogirani kargo-osiguratelj, u interesu pravne sigurnosti logično je i važno da se rok za podnošenje tužbe subrogiranog kargo-osiguratelja računa

⁸⁸ Errington, M. *et al.*, *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, *op. cit.*, str. 10.

⁸⁹ Citirana zakonska odredba predviđa da se zastara prekida podnošenjem tužbe pred nadležnim sudom ili pokretanjem arbitražnog postupka ili podnošenjem prijedloga privremene mjere osiguranja zaustavljanjem broda ili dužnikovim priznanjem obveze. Do prekida zastare ne dolazi ako tužitelj povuče tužbu, odnosno prijedlog privremene mjere zaustavljanja broda, ili ako njegova tužba bude odbijena odlukom nadležnog suda ili arbitraže. Zastarni rok računa se iznova od trenutka prekida. Vidi čl. 267. kineskog Pomorskog zakonika, <http://www.asianlii.org/cn/legis/cen/laws/mcotproc360/> (pristup 31. svibnja 2024.).

⁹⁰ Yang, Y.; Wu, X., *Applicability of Interpretation II...*, *op. cit.*, str. 511.

⁹¹ *Ibid.*, str. 507-521.

⁹² Međunarodna konvencija za izjednačavanje nekih pravila o teretnici, Bruxelles, 1924. (Haška pravila) s Protokolom iz Bruxellesa, 1968. (Haško-Vizbyjska pravila) te Protokolom iz Bruxellesa, 1979.

⁹³ Vidi čl. 257. kineskog Pomorskog zakonika, <http://www.asianlii.org/cn/legis/cen/laws/mcotproc360/> (pristup 31. svibnja 2024.).

na isti način. Stoga kineski autori ističu kako bi bilo neispravno i protivno svrsi zakonske odredbe o jednogodišnjem roku za podnošenje tužbe protiv prijevoznika izmijeniti način računanja toga roka kada je riječ o subrogiranoj tražbini osiguratelja. Drugim riječima, pravila iz čl. 16. II. Sudskog tumačenja Vrhovnog suda o pitanjima koja se tiču primjene Zakona o osiguranju te čl. 19. Sudskog tumačenja Vrhovnog suda o pitanjima koja se tiču zastare u građanskim parnicama ne primjenjuju se kada je riječ o odnosima iz pomorskih osiguranja.^{94 95}

6. JE LI POSTOJEĆE STANJE U HRVATSKOM PRAVU POTREBNO MIJENJATI?

Kako proizlazi iz prethodne rasprave, postojeće stanje zakonodavstva u odnosu na zastaru osigurateljeva prava na naknadu štete prema osobama odgovornima za štetu prilično je nepovoljno za osiguratelje, pri čemu stilizacija relevantnih propisa o početku i tijeku toga zastarnog roka ne daje prostora za drukčija tumačenja, a postojeći pravni mehanizmi ne pružaju osigurateljima valjanu zaštitu. Stoga se postavlja pitanje, zahtijeva li i zaslužuje li takva situacija promjenu. Kako također proizlazi, slične dileme postoje i u nekim drugim pravnim sustavima civilnopravne tradicije. U nastavku se razmatraju mogući pravno-politički razlozi za i protiv takve promjene.

6.1. Razlozi za promjenu

Samo je po sebi razumljivo da je opisana situacija financijski vrlo nepovoljna za osiguratelje jer ih zakida za financijski prihod koji bi mogli ostvariti odštetnim parnicama prema odgovornim osobama kada bi te parnice mogli pokrenuti na vrijeme. Ovo se osobito drastično manifestira u pomorskim osiguranjima gdje su zastarni rokovi iz osnovnih odnosa odgovornosti za štetu, u pravilu, kratki.⁹⁶

Na razini temeljnih načela, subrogacija osiguratelja postoji kako bi se ispunito načelo da onaj tko drugome prouzroči štetu za nju odgovara te ju je obvezan

⁹⁴ Yang, Y.; Wu, X., *Applicability of Interpretation II...*, *op. cit.*, str. 507-515.

⁹⁵ Ovdje je zanimljivo napomenuti kako je do sličnog zaključka o primjeni čl. 3. st. 6. Haško-Vizbyjskih pravila na subrogiranu tražbinu kargo-osiguratelja došao i izraelski Vrhovni sud u presudi od 3. lipnja 2002. godine u predmetu *Bellina Maritime S.A. Monrovia i dr. protiv Menorah Insurance Co. Ltd.* Vidi Skorupan, V., *Odluke stranih sudova i arbitraža: Osigurateljev subrogacijski zahtjev prema prijevozniku – tumačenje čl. III 6a Haško-Visbyskih pravila*, *Poredbeno pomorsko pravo = Comparative Maritime Law*, god. 42 (2003.), br. 157, str. 275-280.

⁹⁶ Vidi poglavlje 2.3. (drugi odlomak), *supra*.

naknaditi. Drugim riječima, subrogacijom se izbjegava neopravdano bogaćenje štetnika na račun osiguratelja jer kada ne bi bilo subrogacije štetnik u slučaju namirenja oštećenika iz osiguranja ne bi bio u obvezi platiti naknadu štete koju je prouzročio i za koju je odgovoran.⁹⁷

Štetnik ne bi trebao biti u boljem pravnom položaju samo zbog činjenice što oštećenik ima zaključen ugovor o osiguranju koji pokriva štetu koju je prouzročio štetnik, drugim riječima štetnik nema pravo uživati korist od ugovora o osiguranju sklopljenog između osiguratelja i oštećenika kao osiguranika. Naknada štete primarna je obveza štetnika, a osiguranje, stoga, predstavlja dodatnu, tj. sekundarnu instancu za obeštećenje.⁹⁸

Postojeće zakonodavno rješenje o početku i tijeku zastarnog roka za tražbine subrogiranih osiguratelja, ustvari, potkopava samu bit subrogacije, ali i bit načela naknade štete kao temeljnog načela imovinskog osiguranja. S pravno-političkog gledišta, opisano stanje štiti onoga koga najmanje treba štiti, a to su štetnici.

Status quo nikako ne doprinosi prevenciji šteta jer u okruženju u kojem je osiguranje veoma rašireno (što je slučaj u transportnom i pomorskom sektoru i u prometu općenito, zbog visokih rizika i velikih imovinskih vrijednosti u riziku) potencijalni štetnici mogu računati na to da neće morati snositi posljedice svoje građanskopravne odgovornosti za štetu, što može biti poticaj za njihov opušteniji pristup u vezi s izbjegavanjem šteta, a na teret osiguratelja.

6.2. Razlozi za *status quo*

Glavna obveza osiguratelja i *causa* ugovora o osiguranju je osigurateljevo preuzimanje rizika. Dakle, primarna je obveza osiguratelja isplatiti odštetu u slučaju ostvarenja osiguranog slučaja (štetnog događaja). Kada osiguratelj osporava postojanje svoje obveze iz ugovora o osiguranju, a nadležni sud odluči u korist osiguranika, pri čemu je zbog proteka vremena do konačnog sudskog utvrđivanja osigurateljeve obveze nastupila zastara odštetnog zahtjeva te je osiguratelj izgubio mogućnost namirenja subrogirane tražbine protiv štetnika ili njegova osiguratelja odgovornosti, to se smatra poslovnim rizikom osiguratelja.

Kada bi u odnosu na osiguratelja zastara počela teći tek isplatom osigurnine, štetnikov bi položaj bio znatno nepovoljniji jer bi vrijeme nastupa zastare bilo posve nepredvidivo, što bi bilo protivno načelu pravne sigurnosti kao temelja instituta zastare.

⁹⁷ Jakaša, B., *Pravo osiguranja*, Pravni fakultet / Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom, Zagreb, 1984., str. 277-288.

⁹⁸ Slično vidi Merkin, R., *Marine Insurance...*, *op. cit.*, str. 139.

Pravna sigurnost zahtijeva da zastarni rok za tražbinu protiv štetnika bude isti, bez obzira na to tko ga tuži (osiguranik kao oštećenik ili osiguratelj kao subrogirani vjerovnik). Inače bi početak tijeka i trajanje zastarnog roka u svakom konkretnom slučaju ovisili o tome ima li štetnik sklopljen ugovor o osiguranju koji pokriva konkretnu štetu ili nema.

U interesu je pravne sigurnosti da se na tražbinu naknade štete protiv štetnika uvijek primjenjuje isti zastarni rok, bez obzira na to je li vjerovnik oštećenik ili oštećenikov subrogirani osiguratelj. Prelazak osiguranikovih prava prema trećim osobama odgovornima za štetu na temelju subrogacije ne mijenja sadržaj obveznopravnog odnosa odgovornosti za štetu.⁹⁹ Kada bi u odnosu na osiguratelja zastara počela teći tek isplatom osigurnine, štetnikov bi položaj bio znatno nepovoljniji jer bi vrijeme nastupa zastare bilo odgođeno u nepredvidivoj mjeri, osobito u slučajevima kada se između osiguranika i osiguratelja vodi sudski spor pa se pravomoćna i izvršna sudska odluka može očekivati tek mnogo godina nakon štetnog događaja. Ukratko, činjenica da na strani oštećenika postoji osiguranje ne može u tolikoj mjeri utjecati na pravnu poziciju odgovorne osobe.¹⁰⁰

Ovdje treba posebno uzeti u obzir dodatne argumente u situaciji u kojoj potencijalni spor između osiguranika i osiguratelja bude pravomoćno okončan u korist osiguranika pa osiguratelju bude naloženo isplatiti utuženi iznos osigurnine uvećan za pripadajuće kamate. Kada osiguratelj izvrši isplatu po takvoj presudi pa zakonskom subrogacijom stekne prava koja je do tada osiguranik imao prema štetniku, postavlja se pitanje je li pravično u takvom slučaju pružiti jaču pravnu zaštitu osiguratelju na teret treće osobe odgovorne za štetu. Naime, u tom bi se slučaju moglo reći da je pravomoćnom sudsom presudom utvrđeno osigurateljevo postupanje protivno ugovoru o osiguranju jer je bez pravnog temelja odbio ispuniti zahtjev osiguranika za isplatu osigurnine. Slijedom navedenog, i samog osiguratelja moglo bi se smatrati svojevrsnim štetnikom i to zbog kršenja ugovora, pa bi se moglo postaviti pitanje je li opravdano dodatno štiti pravi položaj takvog osiguratelja mijenjajući postojeće propise i odstupajući od načela derivativnosti subrogacije te od općih procesnih pravila o subjektivnoj preinaci tužbe. Naravno, stoga je za osigurateljevo postupanje protivno ugovoru o osiguranju propisana građanskopravna sankcija obveze plaćanja zatezних kamata, ali u sporom pravnom sustavu one su često veoma zakašnjela novčana utjeha. Moglo bi se argumentirati kako bi eventualne zakonodavne izmjene u smjeru minimiziranja rizika zastare subrogirane tražbine osigurateljima omogućile češće i lakše otklanjanje odštetnih zahtjeva

⁹⁹ Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja, op. cit.*, str. 382.

¹⁰⁰ Jakaša, B., *Pravo osiguranja, op. cit.*, str. 278.

nego u dosadašnjoj praksi. Naime, osiguratelj svoj pravni položaj povodom osiguranikova zahtjeva za naknadu iz osiguranja, u pravilu, sagledava u cjelini, ocjenjujući njegovu utemeljenost, ali i mogućnosti naknadne subrogacije ili regresa. Stoga je (ne)mogućnost cjelokupnog ili djelomičnog povrata isplaćenog iznosa naknade iz osiguranja putem subrogacije ili regresa samo jedan od brojnih osigurateljnih poslovnih rizika. Svjesni takvih rizika, osiguratelji ih procjenjuju u sklopu redovitog poslovanja, što se u konačnici reflektira na konačne cijene osigurateljnih proizvoda, tj. na premiju osiguranja.

6.3. Ocjena

Kako proizlazi iz svega navedenog, na polju zastare osigurateljeva prava na naknadu štete od osoba odgovornih za štetu sukobljavaju se dva pravna načela. S jedne strane, načelo naknade štete nalaže da osiguratelj koji je svome osiguraniku isplatio naknadu po polici osiguranja ne smije izgubiti pravo na naknadu od odgovornih osoba. S druge strane, načelo pravne sigurnosti nalaže da štetnik ne smije biti u neprestanoj neizvjesnosti hoće li i kada biti tužen radi naknade štete što ju je prouzročio te da početak i trajanje zastarnog roka ne smije ovisiti o tome je li šteta pokrivena osiguranjem na strani oštećenika.

Prema mišljenju autora, ovaj sukob načela ne treba rješavati utvrđivanjem koje je od sukobljenih dvaju načela »jače«. Umjesto toga, smatramo kako bi se ovdje trebalo rukovoditi logikom da u krajnjoj liniji nije poželjno kada se položaj štetnika u vezi s odgovornošću za štetu poboljša (u smislu većih izgleda da neće biti izložen obvezi plaćanja naknade) samo zato što oštećenik ima zaključeno osiguranje.

Također, postojeći pravni okvir pobija samu svrhu subrogacije i to ne samo kada postoji spor između osiguranika i osiguratelja, nego i u situacijama kada su zastarni rokovi vrlo kratki, a po prirodi stvari postupak prijave i obrade štete iz osiguranja u praksi traje dulje od toga.¹⁰¹ Svrha subrogacije pobija se jer s jedne strane zakon priznaje prelazak prava na osiguratelja u materijalnopravnom smislu, ali mu uskraćuje koristi od procesnopravnih radnji što ih je osiguranik učinio u smjeru očuvanja prava na naknadu štete od štetnika.

Dakle, po našoj ocjeni, postojeće stanje potrebno je promijeniti i to radi reafirmacije načela po kojemu štetnik mora odgovarati za štetu koju je prouzročio.

¹⁰¹ Na primjer, kod šteta na teretu u prijevozu morem vrijedi jednogodišnji zastarni rok, a u praksi osiguratelj za štetu sazna sa znatnim protekom vremena s obzirom na trenutak iskrcaja. Sama obrada štete može biti zahtjevna, a time i dugotrajna zbog potrebe prikupljanja dokumentacije i utvrđivanja osigurljivog interesa u često kompleksnim pravnim odnosima s međunarodnim karakterom i s raznim zainteresiranim stranama.

7. MOGUĆA RJEŠENJA DE LEGE FERENDA

Nakon prethodno iznesene analize i rasprave, razmotrimo moguća rješenja *de lege ferenda*.

7.1. Početak tijeka zastare vezati uz trenutak isplate osigurarine

Prva je mogućnost možda najočitija, a podrazumijeva noveliranje odredbe čl. 724. st. 4. PZ-a tako da zastarni rok za tražbine osiguratelja prema osobi odgovornoj za štetu počinje teći isplatom osigurarine.

Međutim, ovakvo je rješenje protivno načelu pravne sigurnosti. Ovime bi klatno samo bilo prebačeno na suprotnu stranu te bi bila stvorena velika doza pravne nesigurnosti na strani štetnika. To bi ozbiljno potkopalo svrhu kojoj služi institut zastare.

7.2. Početak tijeka zastare vezati uz trenutak isplate osigurarine, ali uz obavještanje štetnika o parnici između osiguranika i osiguratelja

Druga je mogućnost da se čl. 724. PZ-a novelira tako da zastarni rok za tražbine osiguratelja prema štetniku počinje teći isplatom osigurarine, ali pod uvjetom da je štetnik obaviješten o parnici između osiguranika i osiguratelja u skladu s čl. 211. ZPP-a.

Članak 211. ZPP-a predviđa da tužitelj ili tuženik mogu treću osobu obavijestiti o započetoj parnici kako bi se time zasnovao stanoviti građanskopravni učinak, i to sve dok se pravomoćno ne dovrši parnica.

Konkretno, prijedlog bi bio da se u čl. 724. PZ-a iza sadašnjeg st. 4. doda novi st. 5. koji glasi: »Iznimno, ako je osiguranik pokrenuo parnicu protiv osiguratelja radi isplate naknade iz osiguranja, a osobe odgovorne za štetu obaviještene su o toj parnici u skladu s odredbama Zakona o parničnom postupku, zastara iz stavka 4. ovog članka počinje teći isplatom naknade iz osiguranja.«

Kod ovog je rješenja i dalje prisutna pravna nesigurnost za štetnika jer početak tijeka zastare tražbine osiguratelja prema štetniku ostaje neizvjestan, pa je tako i razdoblje zastare neizvjesno i potencijalno dugotrajno. Ovom bi se rješenju, kao i onom iz prethodnog poglavlja 7.1., moglo prigovoriti da nije u skladu s načelom derivativnog stjecanja prava subrogacijom osiguratelja. Naime, pravni položaj subrogiranog osiguratelja izvodi se iz osnovnog obveznog pravnog odnosa između osiguranika i štetnika pa subrogacija osiguratelja ne bi trebala izmijeniti pravni položaj štetnika. Štetnik ne bi trebao biti ni u boljem ni u lošijem

pravnom položaju zbog subrogacije osiguratelja. Preračunavanje zastarnog roka odgodom njegova početka do dana isplate osigurarine značilo bi svojevrsnu novaciju osnovnog obveznopravnog odnosa odgovornosti za štetu i dovelo bi štetnika u nepovoljniji položaj od onoga u kojem je bio u odnosu na prvotnog oštećenika.

Međutim, ovim se rješenjem, u određenoj mjeri, ipak ublažava ta pravna nesigurnost. Naime, obavještanjem štetnika o parnici između osiguranika i osiguratelja:

(a) štetniku se jasno stavlja do znanja da u budućnosti može biti tužen, bez obzira na istek izvornog zastarnog roka, čime se uklanja element neizvjesnosti oko toga može li on u budućnosti biti tužen (ako se već ne uklanja neizvjesnost oko toga kada će se to dogoditi);

(b) omogućuje mu se stupiti u tekuću parnicu između osiguranika i osiguratelja u svojstvu umješača te utjecati na njezin ishod.

Iako se ovakvim rješenjem donekle odstupa od općeg obilježja subrogacije kao derivativnog prava, ono se po našem mišljenju ipak može opravdati interesom zaštite načela primarne odgovornosti štetnika za štetu koju je prouzročio, uz argument da se njegov položaj ne bi trebao poboljšati zbog same činjenice postojanja ugovora o osiguranju. Uostalom, ovako postignuta odgoda početka zastarnog roka subrogirane tražbine osiguratelja ne mora nužno pogoršati štetnikov pravni položaj jer bi u odsutnosti osiguranja oštećenik najvjerojatnije, ionako, od štetnika potraživao naknadu štete i to unutar izvornih zastarnih rokova.

Ovo rješenje neće biti od pomoći u situacijama kada osiguranik ustaje tužbom protiv osiguratelja unutar zastarnog roka iz ugovora o osiguranju (pet godina – čl. 724. st. 1. PZ-a), ali nakon proteka zastarnog roka za tražbinu prema odgovornoj osobi (koji je, barem u pomorskopравnim stvarima, vrlo često kraći od pet godina).

7.3. Omogućiti osiguratelju jednostavno stupanje u parnicu između osiguranika i štetnika, uz pooštavanje odgovornosti osiguranika u vezi s obvezom očuvanja zastarnog roka

Treće rješenje ima dva sastojka, od kojih je jedan postupovne, a drugi materijalnopravne naravi.

Prvi je sastojak u vidu omogućavanja promjene tužitelja u parnici protiv odgovorne osobe radi naknade štete, ali bez pristanka tuženika. Konkretno, predlaže se u čl. 723. PZ-a dodati novi st. 4. koji bi glasilo: »U sudskom postupku

povodom tužbe osiguranika protiv odgovorne osobe radi naknade štete, osiguratelj na kojega su u skladu sa stavkom 1. ovog članka prešla prava osiguranika prema osobi koja je odgovorna za štetu može tom postupku pristupiti kao novi tužitelj umjesto osiguranika ili kao suparničar uz osiguranika tijekom cijelog postupka i bez pristanka tuženika.«

Ovakvim se rješenjem uklanja prepreka koja postoji u sadašnjem zakonodavstvu, a koja se sastoji u tome da novi tužitelj ne može stupiti u parnicu umjesto originalnog tužitelja ako tuženik na to ne da pristanak (v. poglavlje 4.1.).

Učinak ovakvog rješenja bio bi u tome da osiguratelj u trenutku zakonske subrogacije stupa u materijalna, ali i procesna prava osiguranika. U materijalno-pravnom smislu, prelazak prava na osiguratelja ograničen je iznosom isplaćene naknade iz osiguranja. U postupovnom smislu, osiguratelj stupa u procesnu poziciju osiguranika kao tužitelja i prima parnicu u onom stanju u kojem se ona nalazi kada on stupa u nju (ZPP, čl. 192. st. 4. i čl. 196. st. 4.).

Ovo bi rješenje zahtijevalo uvođenje posebne postupovne odredbe u tekst PZ-a koji bi stoga predstavljao *lex specialis*, pa bi takva odredba derogirala odgovarajuće opće odredbe ZPP-a (čl. 192. st. 3. i čl. 196. st. 2. i 3.). Smatramo kako ovakva izmjena PZ-a nije neuobičajena jer PZ kao sveobuhvatan pomorskopravni propis već i sada sadržava brojne postupovne odredbe kojima se derogiraju opći postupovni propisi (odredbama PZ-a o ovrsi i osiguranju na brodu i teretu u velikoj se mjeri derogiraju odredbe Ovršnog zakona, odredbama PZ-a o postupku osnivanja i razdiobe fonda ograničene odgovornosti broдача u velikoj se mjeri derogiraju odredbe Zakona o izvanparničnom postupku i dr.).

Ovakvu iznimku od općeg pravila usvojenog u našem procesnom pravu prema kojemu je za subjektivnu preinaku tužbe nakon tuženikova upuštanja u raspravu o glavnoj stvari potreban njegov pristanak smatramo, u načelu, opravdanom. Naime, u doktrini se navodi kako preinaka tužbe omogućuje da se u konstituiranom postupku, uz korištenje već prikupljenog procesnog materijala, definitivno razriješe sporovi između involviranih subjekata, pa je ona u načelu dopuštena u interesu ekonomičnosti i efikasnosti postupka te pravne sigurnosti, ali uz ograničenja potrebna da se spriječi zloupotreba procesnih ovlaštenja.¹⁰² Kada je riječ o zakonskoj subrogaciji osiguratelja, u materijalno-pravnom smislu osiguratelj stupa u pravni položaj osiguranika prema trećim osobama odgovornima za štetu, ali u procesnopravnom smislu ima vlastito pravo na tužbu protiv odgovorne osobe. Procesne radnje osiguranika, stoga, ne mogu djelotvorno zaštititi subrogiranog osiguratelja jer se međusobno isključuju osiguranikov

¹⁰² Čizmić, J., *Preinaka tužbe*, *op. cit.*, str. 2.

potencijalni uspjeh u sporu za naknadu štete protiv treće osobe i mogućnost subrogacije osiguratelja. Ako subrogaciju osiguratelja kao materijalnopravni institut ne prati i odgovarajuća stvarna mogućnost stupanja osiguratelja u procesnopravnu poziciju osiguranika prema trećim osobama odgovornima za štetu, znatno se smanjuje mogućnost procesnopravnog ostvarivanja ovog osigurateljeva zakonskog prava. Smatramo da iznimka koju predlažemo ne ugrožava ciljeve koji se štite općim pravilom da je za subjektivnu preinaku tužbe potreban pristanak tuženika jer stupanje osiguratelja u procesnopravni položaj osiguranika kao prvotnog tužitelja u bitnome ne mijenja položaj tuženika u sporu. On će i nadalje imati na raspolaganju sve one prigovore koje bi inače imao pravo isticati protiv originalnog tužitelja (oštećenika, tj. osiguranika). Osim toga, tuženik će od najranije faze spora vjerojatno biti upoznat s činjenicom da postoji ugovor o osiguranju, a subrogacija osiguratelja je zakonsko pravo, pa je i ta mogućnost naknadne izmjene u identitetu vjerovnika, odnosno tužitelja izvjesna za tuženika. Predložena iznimka od općeg procesnog pravila u skladu je s načelom da subrogacija osiguratelja zapravo ne mijenja identitet osnovnog obveznog pravnog odnosa između oštećenika (osiguranika) i štetnika.

Stoga smatramo kako je logično i opravdano da osigurateljevo zakonsko stupanje u osiguranikov materijalnopravni položaj bude popraćeno i odgovarajućom mogućnošću stupanja u njegov procesnopravni položaj, neovisno o dispoziciji štetnika kao tuženika. Procesne radnje osiguranika radi zaštite buduće osigurateljeve subrogirane tražbine, koje su uostalom osiguranikova ugovorna i zakonska obveza, u protivnom su bez učinka i svrhe.

Predloženom izmjenom *de lege ferenda* približili bismo se rješenjima usvojenim u višestoljetnoj pravnoj tradiciji pomorskog osiguranja anglosaksonskih sustava¹⁰³ iz kojih su povijesno preuzeti brojni pravni instituti pomorskog osiguranja u mnogim zemljama civilnopravne tradicije, pa tako i u Hrvatskoj. Ona je ujedno korisna za efikasnost i ekonomičnost postupka i u interesu je pravne sigurnosti. Predloženom izmjenom reducirao bi se potencijalni broj parnica proizašlih iz istog štetnog događaja i omogućilo bi se koordinirano rješavanje svih spornih pravnih odnosa među involviranim stranama u jedinstvenom postupku.

Kao drugi sastojak istog rješenja, predlaže se izmjena u st. 4. čl. 719. PZ-a, tako da on glasi:¹⁰⁴ »Ako osiguranik, ~~za trajanja osiguranja, namjerno ili iz krajnje nepažnje~~ **svojom krivnjom** onemogućiti ostvarenje prava na naknadu štete od osobe odgovorne za štetu ili ne izvrši svoje dužnosti iz stavka 2. točke 2) i 3)

¹⁰³ Vidi poglavlje 5.1. *supra*.

¹⁰⁴ Izmjena je slična rješenju iz čl. 693. ZOO-a.

ovoga članka, osiguratelj **može se u cijelosti ili djelomično oslobađa obveze plaćanja od** naknade iz osiguranja ~~odbiti svotu~~ u visini štete koju je zbog toga pretrpio.«

Učinak ove izmjene sastoji se u tome da bi na temelju čl. 719. st. 2. t. 3. i st. 4. PZ-a osiguranik bio dužan sačuvati zastarni rok za tražbinu naknade štete protiv osobe koja je odgovorna za štetu. Ako bi propustio pravodobno utužiti ovu tražbinu pa osiguratelj izgubi mogućnost potraživanja odštete od odgovorne osobe zbog zastare, osiguratelj bi se mogao u odgovarajućoj mjeri osloboditi obveze plaćanja naknade iz osiguranja. Predložena je izmjena na tragu usklađivanja s odgovarajućom odredbom ZOO-a (čl. 963. st. 2.) koja se odnosi na subrogaciju osiguratelja u općim imovinskim osiguranja.

Kombinirano rješenje koje se predlaže ovim poglavljem 7.3. bilo bi osobito važno kada je riječ o tražbinama koje zastarijevaju prije tražbina iz ugovora o osiguranju (kao što su tražbine koje proizlaze iz sudara brodova, spašavanja, ugovora o prijevozu stvari itd.). Naime, kako je već navedeno u poglavlju 7.2., rješenje koje se predlaže u tom poglavlju neće biti od pomoći u situacijama kada osiguranik ustaje tužbom protiv osiguratelja unutar zastarnog roka iz ugovora o osiguranju (pet godina – čl. 724. st. 1. PZ-a), ali nakon proteka zastarnog roka za tražbinu prema odgovornoj osobi. Zato u takvim situacijama osiguratelj mora računati s time da će osiguranik pravodobno ustati tužbom protiv odgovorne osobe i time očuvati zastarni rok za tražbinu za naknadu štete, kao i da će, po eventualnoj isplati osigurnine, moći neometano stupiti u tako pokrenutu parnicu.

8. ZAKLJUČAK

Kada je riječ o zastari subrogirane tražbine osiguratelja, sukobljavaju se dva važna pravna načela – načelo naknade štete i načelo pravne sigurnosti štetnika. Pri tome, *de lege lata* prevagu odnosi drugo spomenuto načelo.

Postojeći zakonski instituti ne pružaju pouzdano rješenje za problem koji nastaje kada zbog postojanja i trajanja spora između osiguranika i osiguratelja o postojanju osigurateljeve obveze iz ugovora o osiguranju postaje izvjesno kako će eventualna subrogirana tražbina osiguratelja prema štetniku pasti u zastru. Naime, rješenja dostupna u sklopu postojećeg pravnog uređenja za osiguratelja su veoma nesigurna jer u velikom dijelu ovise o okolnostima nad kojima osiguratelj nema utjecaja (ponašanje osiguranika i diskrecijske ovlasti suda).

Uzevši u obzir važnost načela na kojima se zasniva subrogacija, nameće se pitanje nije li stoga potrebno unijeti promjenu *de lege ferenda*. Zastupamo stav

kako je ta promjena potrebna u interesu pravne sigurnosti i zaštite načela po kojemu štetnik mora odgovarati za štetu koju je prouzročio.

Ovdje se ujedno i predlažu tri rješenja *de lege ferenda*. U sva tri slučaja radi se o intervencijama u tekstu PZ-a.

Prvo rješenje podrazumijeva izmjenu početka računanja zastare subrogirane osigurateljeve tražbine tako da se taj početak vezuje uz trenutak isplate osigurnine. To se rješenje ne ukazuje primjerenim i uravnoteženim jer rješavajući problem na strani osiguratelja stvara problem na strani štetnika (u vidu posvećenije pravne nesigurnosti oko toga hoće li biti tužen za naknadu štete i kada).

Drugo rješenje predstavlja modifikaciju prvog rješenja. Ono podrazumijeva izmjenu početka računanja zastare subrogirane osigurateljeve tražbine tako da se taj početak vezuje uz trenutak isplate osigurnine, ali uz uvjet obavještanja štetnika o parnici između osiguratelja i osiguranika u skladu s čl. 211. ZPP-a. Time se spašava zastarni rok u korist osiguratelja, a istodobno, u određenoj mjeri, ublažava pravna nesigurnost na strani štetnika.

Treće rješenje podrazumijeva mogućnost stupanja osiguratelja kao novog tužitelja u parnici koju vodi osiguranik kao oštećenik protiv odgovorne osobe, i to bez pristanka tuženika na takvu subjektivnu preinaku tužbe. Drugi sastojak ovog rješenja je odredba o pooštavanju režima odgovornosti osiguranika za propust u tome da u korist osiguratelja očuva pravo na naknadu štete od odgovorne osobe.

Evaluirajući predložena rješenja, autori smatraju da bi *de lege ferenda* drugo i treće rješenje bilo korisno i opravdano usvojiti u kombinaciji. Doduše, ocjena argumenata izloženih u raspravi najveću prednost daje trećem rješenju koje bi i samostalno u dobroj mjeri postiglo željeni cilj, a u manjoj bi mjeri zadiralo u pravnu poziciju štetnika nego što to čini drugo rješenje.

Naposljetku, s obzirom na to da se u radu problem zastare subrogiranih tražbina osiguratelja analizira prvenstveno u kontekstu PZ-a i pomorskih osiguranja, ali i u sklopu odredaba ZOO-a koje su sadržajno u bitnome podudarne s odredbama PZ-a, prijedlozi *de lege ferenda* mogli bi biti korisni i za buduća razmatranja eventualnih izmjena relevantnih odredaba ZOO-a. Naime, autori ne pronalaze bitne razloge zbog kojih bi se zakonska rješenja u vezi sa zastarom subrogiranih tražbina osiguratelja trebala razlikovati kada je riječ o pomorskim osiguranjima u odnosu na opća imovinska osiguranja na koja se primjenjuju odredbe ZOO-a.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige i poglavlja u knjigama:

1. Beurrier, J. P. (ur.), *Droits Maritimes*, 3. izdanje, Dalloz, Pariz, 2014.
2. Buglass, L. J., *Marine Insurance and General Average in the United States*, 3. izdanje, Cornell Maritime Press, Centerville, Maryland, 1991.
3. Errington, M. et al., *Subrogated Recoveries – Asia Pacific*, RPC Premier Law, Reynolds Porter Chamberlain LLP, London / Bristol / Hong Kong / Singapore, 2022.
4. Force, J. S.; Friedel, S. F. (ur.), *Benedict on Admiralty, Vol. 1*, Matthew Bender & Company, Inc., LexisNexis Group, New York, 2024.
5. Gilman, J. et al., *Arnould: Law of Marine Insurance*, 19. izdanje, Thomson Reuters, London, 2018.
6. Gürses, Ö., *Marine Insurance Law*, 3. izdanje, Routledge, Oxon / New York, 2023.
7. Jakaša, B., *Pravo osiguranja*, Pravni fakultet / Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom, Zagreb, 1984.
8. Jing, Z., *Chinese Insurance Contracts: Law and Practice*, Informa Law from Routledge, Oxon / New York, 2017.
9. Merkin, R., *Marine Insurance – A Legal History, Vol. 1*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK / Northampton MA, USA, 2021.
10. Mukherjee, P. K., Windfall in the Law of Subrogation: Marine Insurance in Motion, Mukherjee, P. K.; Meija, M. Q. Jr.; Xu, J. (ur.), *Maritime Law in Motion*, Springer, Cham, 2020., str. 563-579.
11. Noussia, K., *The Principle of Indemnity in Marine Insurance Contracts: A Comparative Approach*, Springer-Verlag, Berlin / Heidelberg, 2007.
12. Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, Tectus, Zagreb, 2009.
13. Schoenbaum, T. J., *Admiralty and Maritime Law, Vol. 2*, 6. izdanje, Thomson Reuters, St. Paul, Minnesota, 2018.

Članci:

1. Čizmić, J., Preinaka tužbe, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, god. 28 (2007.), br. 1, str. 39-73.

2. Entman, J. F., Compulsory Joinder of Compensating Insurers: Federal Rule of Civil Procedure 19 and the Role of Substantive Law, *Case Western Reserve Law Review*, god. 45 (1994.), br. 1, str. 1-81.
3. Hecker, A. C., Jr., Subrogation—Potential Defenses, *The Forum (American Bar Association. Section of Insurance, Negligence and Compensation Law)*, god. 18 (1983.), br. 4, str. 615-635.
4. Jakovina, D., Regresni zahtjevi s osvrtom na zastaru, *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse: građansko, trgovačko, radno i procesno pravo u praksi, Godišnjak 18*, Organizator, Zagreb, 2011., str. 89-120.
5. Jing, Z.; Guo, H., The New Development of the ‘Insurance Law’ in Indemnity Insurance in China: The fourth Judicial Interpretation on the ‘Insurance Law’ by the Supreme People’s Court, *Insurance Law Journal*, god. 30 (2019.), br. 2, str. 92-123.
6. Matijević, B., Pravo subrogacije osiguratelja, *Hrvatski časopis za osiguranje*, br. 1, 2019., str. 9-21.
7. Merkin, R.; Durmuş, A. N., Subrogation and Maritime Claims, NUS Law Working Paper No. 2022/018, NUS Centre for Maritime Law Working Paper 22/06, *National University of Singapore Faculty of Law Legal Studies Working Paper Series*, 25. listopada 2022., str. 1-35.
8. Nižić-Peroš, J., Personalna subrogacija u odnosu prema pravu regresa osiguratelja i ustupanju tražbine – cesiji, *Oeconomica Jadertina*, god. 11 (2021.), br. 1, str. 79-90.
9. Sanchez, J. L., Civil Procedure – Subrogation – Subrogated Insurer’s Joinder in Action against Third-Party Tortfeasor May not be Disclosed to Jury: *Safeco Insurance Company of America v. United States Fidelity & (and) Guaranty Co.*, *New Mexico Law Review*, god. 16 (1986.), br. 1, str. 119-127.
10. Skorupan, V., Odluke stranih sudova i arbitraža: Osigurateljev subrogacijski zahtjev prema prijevozniku – tumačenje čl. III 6a Haško-Visbyskih pravila, *Poredbeno pomorsko pravo = Comparative Maritime Law*, god. 42 (2003.), br. 157, str. 275-280.
11. Yang, Y.; Wu, X., Applicability of Interpretation II Concerning the Insurance Law to the Limitation of Action with Regard to Subrogation Rights in Marine Insurance, *China Oceans Law Review*, br. 1, 2015., str. 498-537.

Propisi:

Republika Hrvatska

1. Pomorski zakonik, *Narodne novine*, br. 181/2004, 76/2007, 146/2008, 61/2011, 56/2013, 26/2015, 17/2019.
2. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, *Narodne novine*, br. 117/2003.
3. Zakon o obveznim i stvarnopravnim osiguranjima u zračnom prometu, *Narodne novine*, br. 132/1998, 63/2008, 134/2009, 94/2013.
4. Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine*, br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018, 126/2021, 114/2022, 156/2022, 155/2023.
5. Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, *Narodne novine*, br. 151/2005, 36/2009, 75/2009, 76/2013, 152/2014, 155/2023.
6. Zakon o osiguranju, *Narodne novine*, br. 46/1997, 116/1999, 11/2002.
7. Zakon o parničnom postupku, *Službeni list SFRJ*, br. 4/1977, 36/1977, 6/1980, 36/1980, 43/1982, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991; *Narodne novine*, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 02/2007, 84/2008, 96/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023.

Ujedinjeno Kraljevstvo

1. Marine Insurance Act, 1906.

Francuska

1. Code des assurances, L. 172-31.

Italija

1. Codice civile 1942, n. 262.

Portugal

1. Decreto-Lei n.º 72/2008.

SAD

1. The Federal Rules of Civil Procedure, 2023.

Kanada

1. Courts of Justice Act, 1990.
2. Insurance Act, 1990.
3. Marine Insurance Act, 1993.

Australija

1. Marine Insurance Act, 1909.

Singapur

1. Marine Insurance Act, 1906.

Kina

1. Pomorski zakonik, 1992.
2. Specijalni zakon o pomorskom procesnom pravu, 1999.
3. Zakon o osiguranju, 1995.

Sudska praksa:

Hrvatska

1. VSRH Rev-76/81, 26. svibnja 1982.
2. VSRH II Rev-16/91, 16. travnja 1991.
3. VSRH Gzz-98/02, 12. veljače 2003.
4. VSRH Rev 1275/11-2, 19. lipnja 2008.
5. VSRH Rev 1250/10-2, 3. studenog 2010.
6. VSRH Rev 1544/11-2, 31. ožujka 2015.
7. VSRH Rev 2161/11-2, 13. listopada 2015.
8. VSRH Rev 670/12-2, 20. siječnja 2016.
9. TS Split 3 P-69/2018-20, 27. ožujka 2019.
10. VTS 35 Pž-3723/2019-2, 15. prosinca 2021.

SAD

1. *Blasser Bros., Inc. v. Northern Pan-American Line*, 628 F.2d 376 (5th Cir. 1980).

2. *St. Paul Fire & Marine Insurance Co. v. United States Lines Co.*, 258 F.2d 374 (2d Cir.1958).

Kanada

1. *Kinectrics Inc. v. FCL Fisker Customs & Logistics Inc.*, 2020 ONSC 6748.
2. *Tree-Techol Tree Technology v. Via Rail Canada Inc.*, 2017 ONSC 755.

Ostalo:

1. Datt, R.; Nadeau, M.-P., *Kinectrics v. FCL Fisker et al.*: Novel Limitation Period Arguments for Subrogation Insurers, WeirFoulds LLP, 4. siječnja 2021., <https://www.weirfoulds.com/kinectrics-v-fcl-fisker-et-al-novel-limitation-period-arguments-for-subrogation-insurers> (pristup 21. svibnja 2024.).
2. LII Legal Information Institute, Wex, Cornell Law School, prosinac 2022., <https://www.law.cornell.edu/wex/equity> (pristup 21. svibnja 2024.).
3. Matijević, B., Subrogacija i regres u osiguranju, *IUS-INFO*, 17. studenog 2015., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/subrogacija-i-regres-u-osiguranju> (pristup 6. svibnja 2024.).
4. Sobreira, N.; Morais, L.; Galvão, T.; Soares da Silva & Associados, Insurer's Subrogation Right – Statute of Limitation Period, *Lexology*, 22. siječnja 2019., <https://www.lexology.com/commentary/insurance/portugal/morais-leito-galvo-teles-soares-da-silva-associados/insurers-subrogation-right-statute-of-limitation-period> (pristup 8. studenog 2023.).

Summary:

THE COMMENCEMENT AND DURATION OF THE LIMITATION PERIOD FOR A SUBROGATED INSURER'S CLAIM AGAINST A TORTFEASOR: CAN IT BE ANY DIFFERENT?

The insurers' subrogation holds a significant place in insurance law. In the Croatian legal system, upon the payment of the insurance proceeds, the insurer ex lege steps into the legal position of the insured in relation to the tortfeasor. This is a particularly important concept of property insurance, based on which the insurer, who has paid the indemnity, can seek compensation from the tortfeasor up to the amount of the indemnity paid. Procedural and substantive legal challenges arising from this mechanism are often the source of complex legal considerations, especially in terms of the commencement and duration of the limitation period for subrogated claims. The application of the insurer's subrogation concept in practice raises legal questions, particularly when a dispute over the insured's claim for insurance indemnity is being argued by the insurer, and a final court decision in such a dispute can only be expected years after the insured's submission of the insurance indemnity claim. On the other hand, the law prescribes that the limitation period of the insurer's subrogated claim against the tortfeasor begins at the same time as the limitation period of the insured's claim against the tortfeasor, and those two limitation periods expire simultaneously. As a result, there is great likelihood that the claim against the tortfeasor as the liable party will become statute-barred before the insurer has even been subrogated into that claim. This article analyses the concept of the insurer's subrogation, particularly from the perspective of maritime insurance, with special reference to the issue of the limitation period of the insurer's subrogated claim. The authors point out the inconsistency of court decisions and raise arguments for and against maintaining the existing statute of limitations relating to the subrogated insurers' claims. The discussion includes the relevant case law, a critical analysis of legislative provisions, as well as comparative legal solutions. The authors advocate for the reform of relevant legislative provisions, emphasising the need for new legal mechanisms within the existing legislative framework. They propose specific amendments de lege ferenda aimed at establishing greater legal certainty and better protection of the insurer's right to subrogation while preserving the balance of legal interests of the involved parties.

Keywords: *insurance contract; marine insurance; insurers' subrogation; statute of limitations.*